

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Andra Kammaren. N:o 26.

Fredagen den 9 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *J. E. Biesèrt* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882; och

med förslag till lag angående kontroll å ångpannor.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition angående beredande af ålders-tillägg åt revisorn och bokhållaren å generaltullstyrelsens kameralbyrå friherre K. M. B. Klinckowström och revisorn å samma styrelses revisionsbyrå C. H. Plagemann.

Vidare öfverlämnades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 3 § 7 mom. i nådiga förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894.

§ 4.

Efter föredragning af herr *K. H. Brantings m. fl.* å kammarens bord hvilande motion, n:o 137, hänvisades motionen till konstitutionsutskottet.

§ 5.

Föredrogs hvartdera för sig statsutskottets memorial:

n:o 52, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatens nionde hufvudtitel; och

n:o 53, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om tillfälligt lönetillägg för vissa betjente vid statens järnvägar; och blefvo de i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 6.

Vidare föredrogos, men bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 2 och 3, bevillningsutskottets betänkanden n:is 4 och 5, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1 och lagutskottets utlåtande n:o 20.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse n:o 30, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts under nionde hufvudtiteln gjorda framställningar angående centralanstalt för försöksväsendet på jordbruksområdet.

§ 8.

Herr *K. F. G. Almqvist* afgaf en motion, n:o 138, i anledning af väckt förslag angående uppförande af en bro öfver stora Norrström i Stockholm.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *E. P. W. Röing* under den 10 mars och

» *Å. H. Hammarskjöld* under 7 dagar fr. o. m. den 10 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,48 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Lördagen den 10 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *D. K. Bergström* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anskaffande af elektriska sättare m. m. för Ellenabbsbatteriet i Karlskrona.

Den kungl. propositionen blef på begäran bordlagd.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882.

§ 4.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående kontroll å ångpannor.

I sammanhang härmed lät herr talmannen uppläsa ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 108, innefattande inbjudning till Andra Kammaren att förena sig med Första Kammaren i dess beslut, att ett särskildt utskott, bestående af aderton ledamöter, nio från hvardera kammaren, skulle tillsättas för behandling af ifrågavarande proposition.

Berörda inbjudning antogs af kammaren; hvarefter ordet begärdes af

Herr vice talmannen, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att dess suppleanter i det nu beslutade särskilda utskottet skola vara till antalet lika många som de ordinarie ledamöterna eller nio.

Hvad herr vice talmannen föreslagit blef af kammaren bifallet; och beslöt kammaren häruppå att hänvisa den nu föredragna propositionen till det af Riksdagen sålunda beslutade särskilda utskottet.

§ 5.

Herr *K. F. G. Almqvists* å kammarens bord hvilande motion, n:o 138, som härefter föredrogs, öfverlämnades till statsutskottet.

§ 6.

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af tryckfrihetsförordningen i syfte att förbjuda offentliggörande af de belopp, hvartill skattskyldiges inkomster enligt inkomstskatteförordningen föreslagits eller bestämts.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 2, hade herr *H. Cavalli* hemställt, att Riksdagen ville såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga ett tillägg till § 2 mom. 4 i gällande tryckfrihetsförordning, hvarigenom förbud meddelades att i tryck offentliggöra belopp, hvartill skattskyldiges inkomster enligt inkomstskatteförordningen blifvit af beskattningsmyndighet föreslagna eller bestämda, samt att i tryckfrihetsförordningen måtte stadgas straff för öfverträdelse af ett sådant förbud.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herrar *G. F. Östberg*, *L. Berg*, *C. L. H. Nyström*, *J. A. Sandwall* och *P. M. Carlberg*, hvilka ansett, att motionen borde bifallas; och att i öfverensstämmelse därmed borde i § 2 mom. 4 af tryckfrihetsförordningen införas ett nytt moment af följande lydelse:

Att uppgift å belopp, hvartill skattskyldigs inkomst blifvit af beskattningsmyndighet enligt förordning om inkomstskatt föreslagen eller bestämd, äfvensom å det skattebelopp, som på grund däraf blifvit skattskyldig påfördt, icke må i tryck offentliggöras. Den häremot bryter, böte femtio riksdaler och skriften konfiskeras; samt herr *J. Berlin*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Lovén, som yttrade: Herr talman! Inom affärskretsar har det länge utgjort ett önskemål, att ett stadgande af det innehåll, som motionen äsyftar, måtte i tryckfrihetsförordningen intagas.

I det jag på det lifligaste instämmer häri, kan jag icke nog starkt betona de förändrade förhållanden, som inträdt genom lagen om deklaraionsplikt, i det att före denna lags tillkomst beskattningen var mera öfverlämnad åt taxeringsmyndigheternas godtycke och således saknade den prägel af pålitlighet, som den numera måste anses äga.

Hvar och en, som satt sig in i våra affärsförhållanden, kan icke vara okunnig om, att snart sagdt hvarje affärsman är nöd-

sakad att själf anlita kredit och medgifva kredit åt andra. Äfven med användande af den allra största försiktighet kan han dock under ett år bli utsatt för så stora förluster, att han vid deklarationens afgifvande finner sig föranlåten att sanningsenligt uppgifva en inkomst, som måhända endast utgör en bråkdel af hvad han uppgifvit föregående år. Hvilket menligt inflytande detta sakförhållande, om det offentliggöres, kan utöfva på hans kredit, just då han som mest är i behof däraf, det må hvar och en lätt kunna inse.

Därför, herr talman, skall jag, utan att inlåta mig på anförandet af åtskilliga andra skäl, som vore förtjänta af beaktande, be att få yrka bifall till motionen.

Herr Ljunggren: Huru ofta ser man icke, att praktiska reformer inom näringslivet och speciellt handelns och industriens områden fördröjas genom och till följd af formella skäl, och huru ofta händer det icke, att formerna spela en så stor roll, att statens åtgärder till det allmänna bästa omintetgöras eller fördröjas? Så ser det också ut att bli i föreliggande fråga.

Men vännerna af herr Cavallis motion önska och hoppas dock, att något måtte göras för att förhindra detta, och att motionen, därest den faller i år, likväl måtte, som man säger, falla framåt, hvarigenom man således kan ha förhoppning om att denna fråga ändock må kunna erhålla en provisorisk lösning under innevarande period.

Konstitutionsutskottet säger sig ingalunda underskatta betydelsen af motionärens framställning, och utskottet medgifver också, att ett fritt offentliggörande af dessa inkomstbelopp kunna vara till skada och medföra stora olägenheter. Utskottet påpekar därjämte, att särskildt handelns och industriens målsmän med styrka framhållit behovet af en ändring i motionens syfte.

Man skulle då haft anledning förvänta, det utskottet skulle hafva tagit framställningen ad notam. I stället har utskottet som skäl för bibehållande af de nuvarande förhållandena gjort gällande, att ett offentliggörande af dessa uppgifter skulle innebära en kontroll öfver att sanningsplikten iakttagits vid deras affattande. Den måste ju dock förefalla i hög grad motbjudande denna kontroll, som konstitutionsutskottet vill lägga på personer, hvilka enligt lag äro pliktiga att på heder och samvete angifva beloppet af sina inkomster. Allmänheten får härvidlag icke uppträda såsom en kontrollör. Staten har rätt att fordra helgd för lagen i full förvissning om att uppgifterna skola grundas på sanning.

Efter detta anför utskottet några formella hinder. Sålunda påpekar utskottet, att skattebeloppen skola införas i taxeringslängderna, hvarför de i denna form på sätt och vis redan äro offentliggjorda och ställda till disposition för enhvar. Utskottet finner således svårigheter yppa sig att stadga förbud för ett offentliggörande af dessa uppgifter.

Emellertid vill det synas, som om utskottet kommit på sidan af själfva saken. Det handlar icke om det nu senast påpekade, om jämförelsen med ett offentliggörande genom taxeringslängderna, utan

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
Forts.)*

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

det gäller här att få till stånd den anordningen »att uppgift å belopp, hvartill skattskyldigs inkomst blifvit af beskattningsmyndighet enligt förordningen om inkomstskatt föreslagen eller bestämd, icke må i tryck offentliggöras».

Utskottet har alldeles bortsett ifrån, att det råder en stor skillnad mellan ett offentliggörande genom taxeringslängderna och ett offentliggörande i tryck. Det förra skadar icke dem det vederbör, ty det är blott ett fåtal personer, som gör sig besvär med att i taxeringslängderna ta reda på där förekommande uppgifter. Men hvad som vållar särskildt handels och industriens män olägenheter och åstadkommer förvirring, är publicerandet i tryck. Det är detta man måste söka förhindra. Af tidningarna ha vi också sett, att motionären fått mottaga många sympatiuttryck af handels och industriens målsmän; och utskottet angifver ock, som förut nämnts, att från dessa målsmäns sida behovet af ett skydd i detta fall med styrka framhållits.

Jag har af skånska handels- och industrikammarens arbetsutskott blifvit anmodad att föredraga en skrifvelse från densamma, innehållande ett sympatiuttalande för herr Cavallis motion. Egentligen skulle den ha tillställts konstitutionsutskottet, men den kom för sent, för att detta skulle kunna ske. Skrifvelsen är af följande lydelse:

»I vår tid, då affärlifvet i så hög grad är beroende af kredit i en eller annan form, kan ett offentliggörande af det en affär påförda inkomstbeloppet bereda affären i fråga stora olägenheter.

Lyckliga tillfälligheter kunna nämligen medföra, att en affär under ett år kan uppvisa ett oproportionerligt gynnsamt ekonomiskt resultat, under det, å andra sidan, ogynnsamma omständigheter kunna under ett annat år nedbringa inkomsterna på ett exceptionellt sätt. Att ett offentliggörande af under dylika förhållanden åsatta inkomstbelopp kan komma att menligt inverka på krediten, torde ligga i öppen dag. En tillfällig hög inkomst kan sålunda leda därhän, att affären i fråga kan komma i åtnjutande af större kredit och därigenom lockas till större transaktioner, än som öfverensstämma med affärens sunda skötsel, liksom, å andra sidan, ett tillfälligtvis ogynnsamt år kan i hög grad strama krediten för en affär och dymedels omöjliggöra för densamma en sund fortgång, ja, till och med leda till dess ruinerande.

Då de efter noggranna själfdeklarationer fastställda inkomstbeloppen icke — åtminstone hvad affärsvärlden beträffar — kunna utgöra tillförlitliga värdeämätare å en affärs soliditet, och då vidare från kontrollens synpunkt ett offentliggörande af dessa inkomstbelopp ej kan anses vara nödvändigt, enär själfdeklarationerna ju äro afgifna på heder och samvete och under lagligt ansvar, synes det klart, att offentliggörandet af de för de skattskyldige af beskattningsmyndigheterna föreslagna eller fastställda inkomstbeloppen icke kan anses vara af behovet påkalladt.

Vid sådant förhållande, och då dessutom ett dylikt offentliggörande mången gång kan ställa sig hindrande i vägen för utveck-

lingen af ett sundt affärslif, kan Skånes handels-, industri- och sjöfartskammarens arbetsutskott ej underlåta att uttala sina lifligaste sympatier för syftet i den af doktor Cavalli väckta motionen.

Malmö den 7 mars 1906.

För Skånes handels-, industri- och sjöfartskammarens arbetsutskott.

Sigurd Hedberg.

Ivar Hallberg.»

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Östbergs m. fl:s reservation, dock med ett par små ändringar. Först och främst skulle i ingressen till klämman efter ordet moment inryckas orden »näst före sista stycket». Därjämte skulle i själva klämman mellan-
satsen, som börjar med ordet »äfvensom» och slutar med ordet »påfördt», utgå. Mitt förslag skulle således gå ut på att jag i likhet med herr Östberg m. fl. anser, att motionen bör bifallas, »och att i öfverensstämmelse därmed bör i § 2 mom. 4 af tryckfrihets-
förordningen införas ett nytt moment *näst före sista stycket* af följande lydelse:

Att uppgift å belopp, hvartill skattskyldigs inkomst blifvit af beskattningsmyndighet enligt förordningen om inkomstskatt föreslagen eller bestämd, icke må i tryck offentliggöras. Den häremot bryter, böte femtio riksdaler och skriften konfiskeras». Jag ber, som sagdt, att få yrka bifall till reservationen med dessa ändringar.

Herr Sandén: Uti förevarande ärende hafva inom konstitutionsutskottet skilda meningar gjort sig gällande.

Under det att några af utskottets ledamöter ansett förbud böra meddelas mot offentliggörande i tryck af det belopp, hvartill skattskyldigs inkomst enligt inkomstskatteförordningen blifvit af beskattningsmyndigheterna föreslagen eller fastställd, så har åter flertalet utskottsledamöter anslutit sig till den uppfattningen, att icke tillräckliga skäl talade för en utsträckning af sekretessen på ifrågasvarande område, och utskottet har alltså på den grunden afslagit den af herr Cavalli i ämnet väckta motionen.

Utän att hysa någon förhoppning om att kammaren skall härvidlag ansluta sig till annan mening än den, som utskottets majoritet omfattat, så ber jag dock att få framhålla några synpunkter, som enligt min uppfattning starkt tala för en lagstiftning i den af motionären angifna riktningen.

En allmän grundtanke, som genomgår våra skatteförordningar, är den, att de till beskattningsmyndigheterna lämnade upplysningarna angående enskildes förmögenhetsförhållanden skola så mycket som möjligt hemlighållas. Så stadgas i gällande bevillningsförordning, § 69 mom. 2:

»Ordförande i och ledamot af bevillningsberedning, taxeringsnämnd och pröfningsnämnd samt kronans ombud hos dylik nämnd och biträdande tjänsteman får icke, utom vid beredningens och vederbörande nämnds sammanträde, yppa innehållet af skattskyldigs meddelade uppgift eller upplysning; och må de under öfverläggning-

*Agdendä
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

garna inom sagda beredning eller nämnder lämnade upplysningar och yttrade åsikter rörande enskildas ekonomiska ställning icke på något sätt utspridas. Den häremot bryter vare, därest han på grund af tjänstebefattning erhållit kännedom om det yppade förhållandet, underkastad ansvar såsom för tjänstefel och straffes eljest med böter från och med tjugufem till och med femhundra kronor.

Har genom sådant yppande af hvad hemligt hållas bort skada uppkommit, vare den felande därjämte skyldig skadan till fulla godtgöra.»

Stadgandet är för kammarens ledamöter väl bekant; det uppläses vid hvarje bevillningsberednings, taxeringsnämnds och pröfningsnämnds sammanträden.

Då år 1902 inkomstskatteförordningen antogs och själfdeklaration infördes, så att den skattskyldige hade att på heder och samvete meddela uppgifter till ledning för sin egen taxering, ansågs emellertid, att ytterligare åtgärder borde vidtagas för att skydda den enskilde mot faran, att hans affärsställning skulle alltför mycket blottas inför allmänheten. Därför blefvo också, utöfver hvad som i detta afseende redan fanns stadgadt i bevillningsförordningen, supplerande föreskrifter införda i inkomstskatteförordningen, af hufvudsakligen det innehåll, att, utom kronoombud vid taxerings- eller pröfningsnämnd, endast ordföranden i taxeringsmyndigheten och af denna särskildt utsedd ledamot få granska de skattskyldiges deklara-tionsuppgifter; att för innehållet af dessa icke må inom taxeringsmyndighet lämnas vidare redogörelse, än som för taxeringen oundgängligen erfordras; att deklARATIONERNA icke få vara tillgängliga för andra än de personer, hvilka, enligt hvad nyss sagdt är, skola granska uppgiftens innehåll; samt att efter taxeringsårets utgång omförmälde samma uppgifter skola i försegladt konvolut förvaras och efter viss tids förlopp förstöras.

Men inte nog härmed. Äfven i tryckfrihetsförordningen ansågs det erforderligt införa bestämmelser i samma syfte.

Kungl. Maj:t, från hvilken förslag i detta ämne förelåg, uttalade i den kungl. propositionen härom, att det vore en ostridig nödvändighet, att skattskyldiges själfdeklarationer så mycket som möjligt fredades från offentlighet. Och en enskild motionär i Andra Kam-maren gjorde samma åsikt gällande med följande ord: »En stötesten, och detta måhända den största och svåraste, som principen om obligatorisk själfdeklaration måste söka undanröja, innan den kan påräkna att med fullt förtroende mottagas af allmänheten såsom lag, är den tidt och ofta framhållna, under nuvarande förhål-landen rådande osäkerheten i afseende på deklARATIONERNAS hemlig-hållande.»

Såvidt konstitutionsutskottets betänkande och Riksdagens proto-koll utvisa, blef, utan någon egenlig meningsskiljaktighet, såsom till-lägg till tryckfrihetsförordningen då jämväl antaget ett förbud mot offentliggörande af de uppgifter, som skattskyldig till ledning för egen taxering lämnat. Men förgäfves forska man i berörda be-tänkande och protokoll efter något uttalande i den frågan, som nu

föreligger till afgörande; tystnaden är härutinnan alldeles fullständig. Näppeligen torde man emellertid kunna på annat sätt förklara densamma, än att man då icke tillräckligt aktade på de olägenheter, som sedermera visat sig uppkomma därigenom, att visserligen förbud förefinnes emot offentliggörande af själfva deklaraionsuppgifterna, men däremot ingenting hindrar offentliggörandet af det resultat, som af dessa framgår. Erkännandet af behofvet af deklaraionernas fredande från offentlighet var emellertid odeladt, och var det måhända under intrycket häraf, som man förbisåg, att taxeringslängderna med däri förekommande uppgifter om skattskyldighet enligt bevillningsförordningen vore ägnade att, efter jämförelse med beskattningen enligt inkomstskatteförordningen, kanske alltför mycket gifva vittnesbörd icke blott om den skattskyldiges årsinkomst, utan äfven angående hans affärsställning.

För att belysa detta, skall jag be att få anföra några exempel, som visa, hurusom den sekretess, hvarmed själfdeklaraionen finnes omgärdad, i många fall omintetgöres genom den offentlighet, man gifvit taxeringslängden. En landtbrukare äger t. ex. en jordbruksfastighet, bevillningstaxerad till 20,000 kronor, och han drifver därjämte någon rörelse, som lämnar honom en årsinkomst af, låt oss säga, 1,000 kronor. Han har emellertid skulder till belopp af 15,000 kronor och önskar därför att vid inkomstskattetaxeringen erhålla afdrag för räntan å dessa skulder. Under förutsättning, att räntan å skuldbeloppet utgör 6 procent, kommer således personens i fråga deklaraion att sluta på ett inkomstbelopp af 1,300 kronor. Denna deklaraion får nu visserligen icke offentliggöras, men taxeringslängden är däremot tillgänglig för allmänheten. Man inhämtar då af denna längd, i kolumnen för bevillningstaxeringen, att hans inkomst af rörelse för året uppgått till 1,000 kronor, och af kolumnen för inkomstskattetaxeringen, att hans sammanlagda inkomster för samma år icke kunnat beräknas till mer än 1,300 kronor; alltså har fastigheten icke lämnat honom mer än 300 kronor. Då man emellertid därjämte af fastighetstaxeringslängden kan inhämta, att ifrågavarande persons egendom har ett taxeringsvärde af 20,000 kronor, så vet hvar och en, som äger någon kännedom om hithörande förhållanden, att skillnaden emellan 6 procent på egendomens taxeringsvärde och förberörda 300 kronor är denna persons skuldränta och hans skuldsumma följaktligen omkring 15,000 kronor. — Går jag så till en vanlig löntagares taxering, så ställa sig förhållandena härvidlag icke bättre. Vi kunna nu antaga, att en sådan person har en inkomst på omkring 3,000 kronor. Genom studier, bosättning eller på annat sätt har han åsamkat sig en skuldbörda på 6,000 kronor och önskar därför att vid inkomstskattetaxeringen få göra afdrag för den ränta, han har att betala å nämnda skuld. Sådan kan han ogeneradt göra i deklaraionen, ty den finnes ju omgärdad med en viss sekretess. Men så är icke förhållandet med taxeringslängden, den är tillgänglig för allmänheten och får äfven i tryck offentliggöras. Då nu denna längd i sin kolumn för bevillningstaxeringen utvisar, att löntagaren i fråga haft en löneinkomst på 3,000 kronor,

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

men att, enligt kolumnen för inkomstskattetaxeringen, den behållna inkomsten i själfva verket icke uppgått till mer än 2,700 kronor, så är det för hvar och en klart, att skillnaden mellan dessa båda belopp, eller 300 kronor, är hans skuldränta, och personens skuldsumma följaktligen omkring 6,000 kronor. — Så förhåller det sig äfven med afseende å en del industriidkares, affärsmäns och kapitalisters taxering, men jag skall icke trötta kammaren med några ytterligare exempel.

Mot de anförda exemplen torde från något håll invändas, att man icke är skyldig att i deklarationen uppgifva sin skuldsumma, och att man genom att betala några kronor mer i skatt kan undvika de olägenheter, som skulle kunna följa af en uppgift om befintliga skuldräntor. Ja, detta är sant, men det kan väl å andra sidan heller icke vara riktigt, att skatteformerna skola vara sådana, att man för deras offentlighets skull skall nödgas erlægga ett högre skattebelopp, än man i själfva verket är skyldig betala.

Nu säger man, att möjligheten till offentliggörande af de uppgifna inkomstbeloppen har en synnerligen stark betydelse därutinnan, att den är ägnad förebygga oriktig deklarerings. Till bemötande häraf skall jag icke återropa, att den skattskyldige, som har att meddela uppgifter till ledning för sin egen taxering, skall under-teckna dessa uppgifter under en på heder och samvete afgifven försäkran, att hans årsinkomst icke öfverstigit det uppgifna beloppet; men jag vill däremot så mycket kraftigare framhålla, att ändamålet med själfdeklarationens införande väl var det, att man därigenom skulle få den skattskyldiges inkomster och förmögenhetsförhållanden så noga bestämda som möjligt i och för beskattningen, men icke att befordra offentliggörandet af enskildes affärsställning.

Nu förhåller det sig emellertid så, att ifrågavarande motion ingalunda äsyftar att från all offentlighet undandraga det belopp, hvartill den skattskyldiges inkomster enligt inkomstskatteförordningen blifvit af beskattningsmyndigheterna föreslagen eller fastställd. I motionen begäres endast, att detta belopp icke skall få i tryck offentliggöras. Man syftar härmed på att förebygga, det dessa belopp publiceras i tidningarna, såsom väl nu vanligen sker i fråga om beskattningen i våra städer, eller att särskildt för ändamålet tryckta skatteförteckningar utkolporteras, såsom förhållandet är särskildt här i Stockholm. Det har, sedan den nu förevarande frågan kom på kammarens bord, intresserat mig att erhålla ett exemplar af dessa förteckningar, som här i Stockholm salubjudas såväl i bokhandeln som å gator och torg, och här har jag en sådan förteckning, som jag håller tillgänglig till påseende, i händelse någon önskar taga del af densamma. Den bär titeln: »Stockholms taxeringskalender. Omkring 9,000 skattetaxeringar å personer och bolag med inkomst af 5,000 kronor och därutöfver (såväl bevillningsberedningarnas som taxeringsnämndernas beslut). Praktisk uppslagsbok för alla.» Den är, som sagdt, ganska intressant i många hänseenden, men det torde icke kunna nekas i alla fall, att den måste räknas till den så kallade okynneslitteraturen.

Herr talman! Då i våra skatteförordningar den grundåskådningen är allmänt erkänd, att de till beskattningsmyndigheterna meddelade upplysningarna angående enskilda personers förmögenhetsförhållanden skola så långt möjligt är hemlighållas, och då vidare de belopp, som i taxeringslängderna förekomma, äro vid jämförelse emellan bevillningstaxeringen och inkomstskatttaxeringen ägnade att ådagalägga icke blott den skattskyldiges årsinkomst, utan äfven hans affärsställning, så finner jag, i likhet med motionären, det vara högeligen af behovet påkalladt, att i tryckfrihetsförordningen införas bestämmelser om förbud mot offentliggörande i tryck af det belopp, hvartill skattskyldigs inkomster enligt inkomstskatteförordningen blifvit af beskattningsmyndigheter föreslagen eller bestämd. För min del kan jag icke finna annat, än att detta måste anses vara en naturlig och konsekvent utveckling af det tillägg till tryckfrihetsförordningen, hvilket år 1903 utfärdades och hvarigenom bestämdes, att den af skattskyldig aflämnade deklARATIONEN icke skulle få offentliggöras eller till annan person utlämnas än den, som på grund af innehafvande tjänstebefattning äger af densamma taga del. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka afslag på den i konstitutionsutskottets ifrågavarande betänkande gjorda hemställan samt i stället bifall till det af herrar Östberg m. fl. gjorda yrkandet i den af dem afgifna, vid betänkandet fogade reservationen, dock med den ändring i detta yrkande, som af herr Ljunggren nyss föreslagits.

Angående förbud mot offentliggörande af inkomsttaxering.
(Forts)

Herr Elowson: Herr talman! Den förändring af tryckfrihetsförordningen, som skulle bli en följd af ett bifall till motionen och här gjorda yrkanden, synes mig komma att leda till väsentliga och genomgripande förändringar i nu gällande uppbördsförhållanden, och dessa förändringar torde icke komma att leda till det goda.

Som bekant, kunna väl taxeringslängderna icke omgärdas med någon sekretess, såvida fråga är om resultatet af taxeringen. Helt annat är förhållandet med de af de skattskyldige lämnade uppgifter, hvarom jag framdeles skall tala med anledning af hvad här blifvit yttradt. Således måste vi fastslå, att bevillningstaxeringens belopp icke under nuvarande förhållanden kunna omgärdas med något slags sekretess, ty på dessa belopp grunda sig den kommunala rösträtten och den kommunala beskattningen.

Skulle man nu vidtaga en förändring, hvarigenom resultatet af inkomstskatttaxeringen skulle hemlighållas, skulle därigenom, såsom redan antydts, uppkomma väsentligt ändrade förhållanden. Den längd, som nu upprättas öfver bevillningstaxeringen, upptager också resultatet af inkomstskatttaxeringen. Men om en förändring sådan som den nu föreslagna vidtoges, måste längderna naturligtvis bli två. Man finge en särskild längd för inkomstskatttaxeringen, och denna längd skulle vara hemlig. Man finge icke yppa det resultat, hvartill den skattskyldige kommit med afseende å sina inkomster, eller det belopp, hvartill beskattningsmyndigheterna fastställt eller bestämt desamma. Skulle det ligga någon mening i detta, finge väl resultatet af inkomstskatttaxeringen icke upptagas i en mer eller mindre

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

offentlig debetsedel. utan särskild debetsedel däröfver upprättas af vederbörande, och denna borde väl, om man skall bevara sekretessen, sändas till hvarje skattskyldig i särskildt konvolut. Och till sist, mina herrar, om man vill skydda och upprätthålla sekretessen med afseende å inkomstbeskattningen, skulle väl också uppborren af inkomstskatten ske i det förborgade. Men skulle man komma därhän, att vi finge en hemlig skatteuppörd, tror jag, att man skulle komma till följder, som icke kunde annat än leda till det onda.

Det har här talats om den motsägelse, som skulle kunna ligga däri, att bevillningstaxeringen och inkomstskatttaxeringen, som ju verkställas efter olika grunder, kunna leda till olika skattebelopp. Denna olikhet i skattebeloppen kan stundom vara genant för den skattskyldige, men den är det icke alltid.

Anledningen till den motion, som nu föreligger till behandling, torde ha varit de förteckningar, som man sett här utbjudas angående beskattningen i Stockholm — och andra ställen också. Undersöker man dessa förteckningar eller kalendrars, finner man där väsentligen tre kategorier. Man måste dock göra särskilda iakttagelser för firmor, som drifva affärer på flere orter. Beträffande dylika firmor kan man finna, att de på en ort taxerats för bevillning, men icke för inkomstskatt, under det att inkomstskatten sammanförts på ett håll. Ser man så på de tre nyssnämnda kategorierna, finner man först och främst, att det allmänna, det för vanliga människor gällande är, att bevillning och inkomstskatt äro ungefär lika. Men det finnes äfven olikhet. Den andra kategorien är den, där bevillningen är liten och inkomstskatten stor. Detta beror då naturligtvis därpå, att vederbörande skattdragande har inkomst af aktier, som icke är beskattningsbar enligt bevillningsförordningen. Och för en sådan person kan en publikation icke i afseende å hans kreditförhållanden lända till någon skada. Det finnes en tredje kategori, där bevillningstaxeringen är stor och inkomstskatttaxeringen liten, det vill säga med andra ord att skuldränta föreligger, som är dragen från inkomsten. Här kan möjligen olägenhet äga rum för den skattskyldige, om publikation sker. Det *kan* göra det, men det är icke sagdt, att det *gör* det. Jag kan anföra exempel, som tyda på ett motsatt förhållande. Vi tänka oss, att en ekonomiskt kraftig person, som drifver rörelse och har stor inkomst däraf, finner för enligt med sina framtidsplaner att inlåta sig på företag, som icke det första året eller ens det andra äro inkomstgifvande, t. ex. ett byggnadsföretag eller ett odlingsföretag. Han bygger ett fartyg, ett hus, en fabrik eller odlar mark. För dessa företag upplånar han kapital, och han får därå betala ränta. För dessa räntor får han icke enligt bevillningsförordningen göra afdrag — jag fäster mig nu icke vid, om detta är rätt eller obilligt — men då han skall uppgifva sin inkomst, får han enligt inkomstskatteförordningen från-druga sina räntor från den verkliga inkomsten. Men det hus, han bygger, det fartyg han bygger, eller den mark, han odlar, lämnar ingen inkomst det året, kanske icke heller det följande, och då är det naturligt, att hans inkomstskatttaxering blir lägre än hans be-

villningstaxering. Detta länder *honom* icke till något men. Det kan ju vara fallet för en mycket skuldsatt person, att hans kredit blir genom publikationerna något rubbad. Men den, som känner affärsvärlden och dess förhållanden, vet, att en affärsman icke gärna inlåter sig i förbindelse med en annan på grund af de i taxeringskalendrarna eller i tidningarna erhållna uppgifter utan att skaffa sig några särskilda upplysningar.

En talare — det var den tredje i ordningen, tror jag — sade, att man ur taxeringslängden, sådan den nu upprättas, kan få upplysningar, som måhända kunde vara skadliga för en persons kredit. En person har t. ex. en egendom, men drifver dessutom rörelse. Han skall då beskattas för egendomen, och om han har inkomst af rörelsen, äfven för denna, och det skulle då kunna hända, att bevillningstaxeringen blir högre än inkomstskattetaxeringen. Detta beror då på, att vid inkomstskattetaxeringen får han afdrag för skuldränta. Han har t. ex. att betala räntor å in-teckningar i sin egendom.

Det har nu talats om krediten, och att man måste skydda den. Ja, krediten är en ömtålig sak. Men man skall icke betrakta förhållandena så, att hvarje person, som har skuld, har svag ekonomi. Denna åskådning finner man bekräftad, om man ser efter, huru bankväsendet utvecklats och florerar. Hvad är det viktigaste för bankrörelse? Det måtte väl ändå vara goda låntagare. Således, för bankväsendet är det nödvändigt, att det finnes personer, som vilja göra skulder och använda penningarna på förståndigt och ändamålsenligt sätt.

Nu bör man skydda den enskilda krediten, säger man. Det är mycket riktigt. Därför har man också i lagstiftningen med skydd omgärdat de uppgifter, som lämnas till ledning vid taxeringen. Dessa uppgifter få icke meddelas till allmänhetens kännedom. Det är just i konsekvens med detta, som 1903 års grundlagsändring vidtogs. De uppgifter, som den skattskyldige lämnar i sin deklARATION angående sina affärsförhållanden, få icke offentliggöras. Ur dessa uppgifter kan man nämligen draga slutsatser, som kunde vara till men för honom. Men det resultat, man kommit till, det är något helt annat. Det kan, såsom jag sade, vara till någon olägenhet för en person, som har mycket stora skulder. Men det ligger också fördelar i att vårt skatteväsen försiggår i offentlighetens ljus.

Utskottet har ansett, att de handlingar, som nu kunna publiceras, icke böra inskränkas med den undantagsbestämmelse, som motionären åsyftat. Utskottet är af den mening, att de olägenheter, som nu möjligen kunna finnas, äro försvinnande små i jämförelse med den stora olägenhet, som skulle uppkomma, om beskattningen skulle, så att säga, ske i det förborgade, i det hemliga. Utskottets åsikt är, att offentlighetens ljus bör falla öfver beskattningsförhållandena.

Då jag inom utskottet biträdt denna mening, skall jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets föreliggande betänkande.

Häruti instämde herr *Ericsson* i Vallsta.

Angående förbud mot offentliggörande af inkomsttaxering.
(Forts.)

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

Herr Lindblad: Herr talman! Ehuru den här frågan strängt taget icke mycket angår landsbygden och dess förhållanden, skall jag dock be att få skärskåda den något. Och det gläder mig då att kunna understödja de yrkanden, som gjorts från köpmannakretsar, och att framhålla de olägenheter, som särskildt köpmännen kunna vara utsatta för på grund af lagens brister i detta hänseende.

Det är ett känt förhållande, att här i Stockholm omedelbart efter inkomstskatteförordningens ikraftträdande träffades en öfverenskommelse mellan Stockholms tidningsutgivare att icke fortsätta med det dittills följda förfaringssättet att publicera utdrag ur skattelängderna. Denna öfverenskommelse kunde emellertid icke upprätthållas, och jag tror till och med, att det fanns redan från början en tidning, som var skiljaktig från beslutet och som fortsatte att publicera som förut. Och vi kunna mycket väl förstå, att, med den rivalitet, som råder mellan olika tidningar, och så inbringande och viktig för tidningarnes ekonomi lösnummerförsäljningen är i alla stora städer, när en tidning fanns, som tyckte sig oförhindrad att gifva offentlighet åt dessa skatteförhållanden, de öfriga också skulle anse sig ur konkurrenshänseende icke kunna neka sig att vidtaga samma förfaringssätt. Men jag hemställer till eder, mina herrar, som sen dessa i maj och juni oupphörligt återkommande längder, hvilket intryck man egentligen röner, när man något litet tittar på dem. När man får se, att i Stockholm den och den har en inkomst af 60,000 kronor, en annan en inkomst af 70,000 kronor och åter en annan en inkomst af 80,000 kronor, och slutligen kommer ned till en person, som har, låt oss säga, endast 10,000 kronor, t. ex. ett justitieråd, så tänker man: hvad är det där för en fattiglapp, som icke har kommit längre än till den siffran: man börjar tro, att dessa höga inkomstsiffror höra till *regeln*. Och när vi kunna reflektera så, hvad tro herrarne, att de, som hafva en inkomst af 1 à 2,000 kronor, skola göra för reflexioner? Enligt mitt förmenande är detta blott ett mycket tacksamt fält för dem, som på grund af det kända förhållandet, att olika människor hafva olika inkomster, kunna önska att särskildt bjärt framhålla blott de stora inkomsterna och därmed framkalla ett missnöje, som må vara förklarligt, att det finnes, men som det, enligt mitt förmenande, icke finnes någon särskild anledning för samhället att underblåsa. Vill man hafva en verkligt sann bild af samhället, så bör ju *hela skattelängden* publiceras. Och vore det för *kontrollens* skull — hvarför då ej medtaga från 1,000 upp till 10,000 kronors inkomst? Äfven dessa behöfva väl kontrolleras.

Nu försvarar man sig naturligtvis därmed, att allt, som rör beskattningen, bör vara offentligt. Ja, jag är visst icke den, som vill undandraga hvad som rör beskattning offentligheten, men märk väl, att det är stor skillnad på, att de, som äro verkligt intresserade af saken, de skattskyldiga i kommunerna, få *tillgång till skattelängderna*, eller att dessa uppgifter skola tryckas i tidningar och broschyrer och bjärt och i viss mån oriktigt framhållas såsom en illustration till, huru ojämnt det nuvarande samhället har det ställdt. Då på Stockholms gator nu dagligen utjudas dessa böcker, som skola

visa allmänheten, huru Stockholms »upper ten thousand» äro taxerade, kan väl däri ligga något annat intresse än den rena nyfikenhetens? Tro herrarne verkligen, att någon köper dessa böcker för att med ledning af dem gå till taxeringsmyndigheterna och säga: den och den har blifvit taxerad för endast så och så mycket; var god och studera hans själfdeklaration litet närmare? Nej, det är nyfikenheten, som skall tillfredsställas, och det är icke heller något annat, som gifver fart åt detta.

I själfva verket förefinnas icke alls de svårigheter, som här i konstitutionsutskottets utlåtande blifvit framhållna. Och nu har konstitutionsutskottets vice ordförande ytterligare upprullat sådana för oss; han har försökt konstruera mera och mera i den vägen, men jag kunde då icke underlåta att tänka på den gamla satsen, att den, som bevisar för mycket, han bevisar alls ingenting. Talaren ville af den omständigheten, att längderna måste vara tillgängliga, särskildt i hvad de röra den kommunala beskattningen, draga den slutsatsen, att det är nödvändigt, att de också skola få publiceras. Nej, det är en väsentlig skillnad på detta. Han ville också draga den slutsatsen, att det föreslagna förbudet skulle medföra, att man måste skicka debetsedlarne i förseglade konvolut och att kanske också uppbörden skulle ske i det fördolda. Ja, herr Elowson, den som vill bevisa sin åsikt med sådana skäl, bevisar helt enkelt endast, att det är en sjuk sak, man förfäktar.

Här säger nu utskottet, att »äfven om behovet af en lagstiftning, som förhindrade offentliggörandet af inkomsttaxeringens resultat, vore ådagalagdt, möta dock enligt utskottets förmenande stora svårigheter» etc. Ja, dessa svårigheter äro lätt öfvervunna. Riksdagen har så nyligen som år 1903 visat den väg man skall taga, i det att nämligen då genom en ändring i tryckfrihetsförordningen förbjöds att offentliggöra själfdeklarationerna. Hvad är det nu, som hindrar att säga, att icke heller slutresultatet efter själfdeklarationernas pröfning får publiceras? Detta skulle likväl icke kunna hindra den, som är intresserad och har rättighet att vara intresserad, att vända sig till de olika myndigheterna och få del af taxeringslängderna, men man skulle däremot förhindra allt offentliggörande i tidningar eller böcker, hvilket icke kan tjäna till något annat än att blott uppamma nyfikenheten och måhända underblåsa missnöjet däröfver, att de ekonomiska förhållandena alltid varit och alltid skola förblifva olika. Detta är något, som enligt mitt förmenande är alldeles onödigt, och när man inom den utländska skattelagstiftningen vetat råda bot härför, så tycker jag, att det är en uppenbar brist i vår svenska skattelagstiftning att icke taga tillbörlig hänsyn till hvad som strängt taget endast rör det rena privatlivet, och därför instämmer jag i yrkandet om bifall till utskottets förslag, dock med den af herr Ljunggren påpekade förändringen.

Med herr Lindblad förenade sig herrar *Juhlin* och *Jeansson* i Kalmar.

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

Herr af Callerholm: Herr talman! Då jag deltagit i det slut, hvartill utskottet kommit i förevarande fråga, skall jag be att med några ord få yttra mig i densamma. Då denna motion först förelåg till behandling inom utskottet, kände jag mycken sympati för densamma och beklagade endast, att motionären icke gjort sig mödan att framkomma mod ett bestämdt formuleradt förslag i frågan, men då jag sedan försökte tänka mig, huru ett sådant formuleradt förslag skulle te sig, fann jag, att svårigheterna att lyckas åstadkomma ett sådant voro ganska stora. Jag fann därjämte, att det icke var nog med att åstunda en förändring i grundlagen på ifrågavarande ställe, utan att motionen också nära berör jämväl åtskilliga stadganden i öfrigt i vår lagstiftning, särskildt i fråga om bevillningsförfattningarne, så att det således icke låter sig göra att åstadkomma den rättelse, som man önskar, endast genom en enkel grundlagsändring, utan att det därför är nödvändigt att vidtaga ganska omfattande lagändringar.

Jag ber med anledning af hvad särskildt den siste talaren ytttrade att få fästa uppmärksamheten därpå, att de skattskyldiges själfdeklarationsuppgifter icke äro offentliga handlingar, hvaremot taxeringslängderna, hvarur dessa uppgifter om beloppen af de skattskyldiges inkomster hämtas, äro offentliga handlingar, hvilka stå hvar och en till buds, och vi känna icke till någon skillnad på offentliga handlingar i sådant hänseende, att handlingar, som stå öppna för hvar och en, icke skulle få i tryck offentliggöras.

Jag återkommer därtill, att det är mycket svårt att åstadkomma ett tillfredsställande lagstadgande för dem, som önska, att någonting göres i denna fråga, och jag ber att få allvarligt betona, att det icke är så lätt att åstadkomma en sådan lagförändring. Det visar sig också nu däraf, att, fastän mot utskottets föreliggande förslag framstälts reservation af åtskilliga ledamöter, man redan nu vid ärendets behandling i denna kammare funnit, att den affattning af paragrafen, som skett i denna reservation, icke är tillfredsställande, hvarför det förslag, till hvilket nu här i kammaren yrkats bifall, är ett annat än reservanternas. Jag tror emellertid, att man utan stor svårighet också skulle kunna visa, att det förslag, som nu sist blifvit framställt här i kammaren, icke är tillfredsställande. Därför skulle jag vilja hemställa till dem, som hysa sympatier för en grundlagsändring i den riktning, hvilken här är ifrågasatt, att nu icke gifva sig in på att antaga något bestämdt formuleradt förslag, utan tänka något närmare på saken och till nästa Riksdag inkomma med ett noggrannare genomtänkt förslag i fråga om det sätt, hvarpå grundlagsändringen bör genomföras, och om grunderna och villkoren för densamma.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag därför, att motionen i alla händelser för närvarande måtte afslås, och får jag alltså yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *ron Schéele* instämde häruti.

Herr Branting: Herr talman! Jag uppkallades af den framställning, som herr Lindblad gaf angående tidningarnes ställning till denna fråga, en framställning, som synes mig tariffva någon korrigering.

Förhållandet var, att inom stockholmspressen en person, som hade främst med affärsledningen af en tidning att skaffa, satte sig i spetsen för ett hänvändande till öfriga ekonomidirektörer för en del tidningar för att, när lagförändringen angående själfdeklaration trädde i kraft, få till stånd en allmän öfverenskommelse att för framtiden inställa det dittills vanliga offentliggörandet af taxeringslängderna. Dessa förhandlingar bedrefvos på ett sådant sätt, att när de redaktionella ledningarne kommo till öfverläggning om saken, den redan hade avancerat så pass långt, att för det året flertalet ansågo sig bundna af den öfverenskommelse, som var träffad från affärssidan, och att förslaget därför bifölls. Man ville icke desavouera de redan vidtagna stegen, oaktadt förhållandet var, att man redan från början från mer än ett håll erkände, att man låtit lura sig att gå för raskt till väga och icke genomtänkt saken. Emellertid hade den tidning, för hvilken jag själf står som redaktör, hela tiden hållit sig utanför, och med anledning däraf var denna tidning under ett års tid den enda, som offentliggjorde taxeringslängderna för Stockholms stad. Detta år, då den var ensam, frångick också nämnda tidning sin förut gängse praxis att endast offentliggöra inkomster öfver 20,000 kronor och gick ned till 10,000 kronor, men har sedan åter gått tillbaka till siffran 20,000 kronor, när öfriga tidningar åter som vanligt började offentliggöra uppgifterna och gingo ned till 10,000 kronors, ja, ända till 5,000 kronors inkomst.

Så förhåller det sig med tidningarnes öfverenskommelse i denna sak. Men härvid är också att tillägga, och det bör väl icke alldeles lämnas å sido, att inom tidningsmannakretsar och inom pressens organisationer har frågan upprepade gånger varit på tal, och man har såsom resultat af de därvid förda diskussionerna kommit till den slutsatsen, att någon inskränkning af offentligheten på detta område *icke* är tillrådlig. Ty säga hvad man vill om att, såsom redan från början af en talare, jag tror det var herr Ljunggren, framhållits, staten utan vidare har rätt att fordra, att tillförlitliga uppgifter lämnas i själfdeklarationerna, offentligheten är dock utan all fråga en kontroll, ett moment, som bidrager att understödja den goda afsikten att lämna fullt riktiga uppgifter. Afvikelser af allt för flagrant natur äro då ägnade att inom vederbörandes närmaste kretsar tilldraga sig en allt annat än smickrande uppmärksamhet. Faktum lär också vara, att de personer, som närmast hafva att inom administrationen skaffa med hithörande saker, för sin del hysa den uppfattningen, att det är en bestämd fördel, att icke offentligheten afskåres genom lagstiftningsåtgärder. Sedan må det ju vara en annan sak, att en del folk köper dessa böcker, som förevisas dem, af nyfienhet, och det må ju icke vara uppmuntransvärdt. Men jag tror dock, att de fördelar, som följa med att detta kan fram-

Angående förbud mot offentliggörande af inkomst-taxering.
(Forts.)

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

läggas för offentligheten, äro afgjort öfvervägande de olägenheter, som däraf kunna följa.

Öfver hufvud taget har jag såväl nu som förut förundrat mig öfver huru föga verkliga skäl man kan framlägga för att bevisa de påstådda olägenheterna af offentliggörandet. Herr Sandén framhöll det betänkliga, som skulle ligga däri, att om en person, som har 3,000 kronors inkomst, tillika har en skuld, som medför ett afdrag på 300 kronor i inkomstuppskattningen, han kommer ned till en inkomstskatt för allenast 2,700 kronor, i följd hvaraf hans omgivning genast kommer att säga: jäså, han står i en skuld och behöfver göra afdrag för det.

Ja, det må visserligen vara att man kan draga sina slutsatser, men jag kan icke förstå hvad fara däri skulle ligga. Hvad skulle olägenheten vara däraf, att man vet, att en person möjligen har litet skulder t. ex. från sin studietid, som han håller på att amortera? Det kan ju icke vara någon olägenhet, som påkallar någon lagstiftningsåtgärd i syfte att förbjuda att offentliggöra hvad af ålder varit rätt och plägsed att offentliggöra. På samma sätt med landtmannen, som hade en gård, på hvilken han hade en skuld af 15,000 kronor. Icke kan jag se något ondt i att det blir tydligt genom en jämförelse med bägge taxeringsuppgifterna, att han icke helt och hållet äger den gården skuldfri.

Jag kan alltså icke af något utaf de anförda exemplen finna, att någon verklig olägenhet för vederbörande skattskyldige kunnat påvisas.

Till sist slog herr Lindblad på den strängen att offentliggörande af dessa saker endast skulle tjäna till att uppblåsa oviljan mellan de olika klasserna. Detta synes mig vara ett synnerligen sökt argument. Tro herrarna verkligen, att det kan ligga någon fördel däri, att man stiftar en lag, hvarigenom förbjudes att tala om huru mycket de rikaste i samhället förtjäna? Förstå herrarna icke, att sådant tvärtom skulle åstadkomma rent fantastiska föreställningar om dessa rikas inkomster och således snarare verka i rak motsatt riktning mot den, för hvilken herr Lindblad här gjorde sig till målsman? Det förefaller mig, att man i detta lika litet som i andra fall har skäl att dölja hvad verkligen existerar, och att det sålunda är skäl att låta den slutsumma, till hvilken en persons inkomster uppgå, ligga klar för offentligheten och icke vidtaga några åtgärder, som afse att dölja eller att draga en slöja öfver dessa uppgifter, de må nu sedan vara obehagliga för dem, som ha någonting i det fallet att dölja. Detta tror jag icke bör vara ett skäl, åtminstone icke för denna kammare, att gå sådana önsknings till mötes.

Herr Sundin: Herr talman! Då mina åsikter i föreliggande fråga, grundande sig på de erfarenheter, jag har i taxeringsfrågor och icke minst af det illusoriska resultat, som vår tre år gamla deklarationsförordning lämnat, fullständigt sammanfalla med det anförande, som vår ärade vice ordförande i konstitutionsutskottet hade, ber jag att däri få instämma till alla delar och jämväl i hans

yrkande om afslag å ifrågavarande motion och bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Thorsson: Efter det anförande, som herr Branting hade, skulle jag kunnat afstå från ordet. Men det är en sak, som jag särskildt fäst mig vid. Den andre talaren i ordningen, herr Ljunggren från Kristianstad, anförde såsom ett bevekande skäl för att taga bort offentliggörande af skatteuppgifterna, att detta skulle skada de sämre ställda industriidkarne och mindre affärsmännen, hvilka skulle få sin kredit försämrad därigenom, att man fick reda på deras verkliga ställning. Det synes mig vara ett mycket svagt skäl. Att genom den oklarhet, som uppkommer däraf, att den ene icke kan få reda på den andres verkliga ekonomiska ställning, förleda någon till godtrogenhet, det är icke något skäl, som talar för en sådan lagstiftning, hvars goda verkan jag följaktligen tillåter mig att betvifla.

Däremot skall jag be att på det hjärtligaste få tacka herr Lindblad för den öppenhjärtighet, han lade i dagen, då han framhöll, hvar skon egentligen klämde eller att det gällde deras intresse, som hade 60-, 70- à 80,000 kronor att uppgifva. Och det framgick så innerligt tydligt af hans anförande, att det är för *deras* skull, som vi skola införa förbud mot offentliggörandet af taxeringsuppgifterna. Jag är öfvertygad om att det är oriktigt samt för vårt affärlif skadligt att fördölja den verkliga ställningen. Jag tror för min del, att både för mig och andra, som vilja söka reda på motsättningarna i samhället mellan medborgarnes ekonomiska ställning — för oss skall nog icke den nu tilltänkta åtgärden lägga det ringaste hinder i vägen att uppsöka, hvar vi ha dessa stora inkomstagare; och det man egentligen vill dölja kan föras fram ändå på så många andra vägar. Jag är af den uppfattningen, att det är bäst så länge offentligheten får kasta sitt ljus öfver hvilka som äro sämst eller bäst ställda i ekonomiskt afseende, och jag skulle beklaga, om lagstiftningsmakten läte låna sig till en lagstiftning, som skulle förhindra detta.

På grund af hvad jag anført ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger, vrides väl ändå litet på sned, då man vill ha lagstiftningen rörande taxeringen och frågan om hemlighållande af dess resultat vridna därhän, som den siste ärade talaren sökte, då han sade, att man genom offentliggörande af taxeringsresultatet får fram motsättningarna i de ekonomiska förhållandena mellan samhällets olika medlemmar. Meningen med taxeringen är väl ändå icke att få fram dessa motsättningar, utan deklarationen är ju afsedd till att åstadkomma rättvisa beskattningsförhållanden. Man får väl ändå låta detta vara detta och se till, om man icke äfven med iakttagande af sekretess kan uppnå tillfredsställande förhållanden på detta område, det vill med andra ord säga, om man icke äfven med iakttagande af sekretess kan hafva nödiga garantier

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

för att vederbörande bli taxerade för den inkomst, som de verkligen äga. Jag skulle vilja göra det tillägget, att dessa taxeringar och de siffror, som däraf framkomma, väl ändå icke äro afsedda vare sig för att tillfredsställa ett nyfikenhetsintresse hos en stor del af allmänheten eller för att bilda grundvalen för någon slags agitation i ena eller andra riktningen. Beträffande det senare, d. v. s. huruvida dessa taxeringar böra bilda grundvalen för en agitation i någon viss riktning, äro taxeringarna väl i sådant afseende tämligen öfverflödiga, ty äfven utan att dessa taxeringssiffror offentliggöras torde hvarje medborgare veta, att inkomsterna äro synnerligen olika fördelade. Att precis kunna peka på den ene eller den andre medborgaren och säga: den har så och så mycket, och den har så och så mycket, torde icke vara nödvändigt för att man skall kunna få fram, att det råder en — jag erkänner det villigt — orättvis fördelning i afseende på den ekonomiska ställningen. Det vet man i alla fall. Sålunda gäller här endast att tillse, huruvida taxeringen med tillhjälp af deklARATIONEN kan fylla det ändamål, som den nu är afsedd att fylla, det vill med andra ord säga, om denna taxering fyller det krafvet, att vederbörande bli taxerade för den inkomst, som de verkligen äga. Mig förefaller det, som om en på heder och samvete afgifven själfdeklARATION bör vara ganska betryggande. Dessutom hafva ju taxeringsmyndigheterna att i sin mån granska dessa på heder och samvete afgifna förklaringar. Meningen är väl ändå icke, att hela den stora allmänheten skall granska dem. Att sekretessen här i landet så föga har tillgodosetts beträffande själfdeklARATION, som fallet är, har väl sin grund hufvudsakligen i den omständigheten, som utskottet här framhåller, att såväl inkomsttaxeringssiffrorna som bevillningstaxeringssiffrorna, hvilka alltid hittills varit offentliga, förekomma på samma listor, och att man därför ansett svårighet föreligga att hemlighålla den ena siffran och icke den andra.

Nu har emellertid motionären icke föreslagit hemlighållande i egentlig bemärkelse, utan motionären har endast föreslagit förbud att vare sig i tidningar eller annat tryck offentliggöra dessa siffror. Och detta förefaller icke i och för sig erbjuda några oöfverstigliga hinder. Har man nu den åsikten, att man genom ett sådant förbud skulle få för liten garanti för riktiga taxeringar, då är det klart, att man icke går med på förslaget. Men har man den åsikten, att man i hvarje fall har garanti för att taxeringarna skola bli riktiga, då förefaller det mig, att ingen praktisk omöjlighet möter att tillmötesgå hvad motionären har föreslagit.

Emellertid torde det nog vara så, att det kan vara litet raskt måhända att besluta på grund af den reservation, som här föreligger, och man kan ju tänka sig möjligheten af ett annat tillvägagångssätt, ifall man öfver hufvud vill tillmötesgå motionärens önskan. Jag har nämligen tänkt mig, att man skulle kunna återremittera saken till utskottet, och där skulle måhända det hela kunna utmynna i en skrivelse. Saken är ju nämligen den, att vi ha att motse inom en icke alltför långt aflägsen tid ett förslag till förmögenhetsskatt, och jag föreställer mig, att då ett sådant förslag kommer att föreligga,

Riksdagen, innan den godtager detsamma, kommer att framställa ännu större kraf på sekretess än hvad förhållandet nu är i fråga om inkomstskatten. Jag skall taga mig friheten återgifva några rader i kammarrättens yttrande öfver berörda förslag.

Kammarrätten säger där: »Då själfdeklarationen enligt förslaget skulle utsträckas att omfatta jämväl skattskyldigs förmögenhet, har kammarrätten ansett sig böra här erinra, hurusom de nu förefintliga bestämmelser om själfdeklarationens hemlighållande sakna all egentlig praktisk betydelse, då taxeringslängderna äro för alla tillgängliga, och det står en hvar fritt att efter dessa och taxeringsmyndigheternas protokoll offentliggöra taxeringsresultaten och hvad eljest i dessa handlingar finnes återgifvet. Såsom kammarrätten förut i detta ärende framhållit, vore det önskligt, att de nu vanliga offentliggörandena af taxeringens resultat kunde förekommas. I den nya danska skattelagen finnes stadgadt, att intet offentliggörande må äga rum eller »Skattelisten eller Skatteansättelsen eller nogen Del deraf», dock att förbudet icke gäller inländska aktiebolag och med dem jämställda juridiska personer, ej heller hindrar offentliggörandet af namnen på dem, som genom sin beskattning uppfylla villkoren för »særlig politisk eller kommunal Valgret».

Jag vill i detta sammanhang framhålla, hvad jag tror för öfrigt här redan anmärkts, att i alla andra länder, där själfdeklaration blifvit införd, den förbundits med större sekretess, än här i landet är fallet. Jag vet alldeles speciellt, att så förhåller sig i Schweiz, där man gått mycket långt i det afseendet.

Som sagdt tror jag emellertid, att det kanske vore något hastigt att taga den reservation, som här föreligger, och jag tror tillika, att frågan kan hafva en något större räckvidd, än motionären tänkt sig, samt att man genom en återremiss möjligen skulle komma till ett skrifvelseförslag, afseende en utredning af hithörande förhållanden i allmänhet.

På grund af hvad jag nu anfört, herr talman, ber jag att få yrka återremiss af det nu föreliggande ärendet.

I detta anförande instämde herrar *Warburg, Almquist, Nydal, Ekman* i Mogård, *Gustafsson* i Mjölby och *Juhlén*.

Herr Sandén: Herr talman! Jag tager mig friheten påkalla kammarens uppmärksamhet ännu ett ögonblick för att bemöta hvad en ledamot af konstitutionsutskottet, herr af Callerholm, nyss yttrade med afseende å reservationens formulering. Han omnämnde, hurusom han först känt sig ganska tilltalad af motionen, men att det hade funnits vissa svårigheter att finna en lämplig formulering af det lagstadgande, som här blifvit ifrågasatt. Han påpekade äfven, hurusom reservanternas förslag till formulering i vissa hänseenden hade, redan vid den första behandlingen i kammaren, rönt ett visst motstånd. Någon egentlig anmärkning mot detsamma kan väl dock icke förefinnas i de delar åtminstone, som vi föreslagit skola bibehållas. Anledningen att herr Ljunggren och jag nu föreslagit, att några ord skulle utgå, är den att reservanternas yrkande skjuter öfver motionens

Angående förbud mot offentliggörande af inkomsttaxering.
(Forts.)

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

innehåll. Och för att icke utsätta oss för den eventualiteten att möjligen icke få proposition på det yrkande, som framställts i reservanternas förslag, hafva vi måst utesluta denna rad: »äfvensom å det skattebelopp, som på grund däraf blifvit skattskyldig påfördt».

Nu har här yrkats återremiss, och det kan ju hända, att försiktigheten bjuder, att man så går tillväga. För min del har jag ingen betänklighet för vare sig det ena eller det andra förslaget, vare sig antagandet af yrkandet om bifall till reservanternas förslag, med den angifna ändringen, eller om återremiss. För tillfället har jag därför icke något särskildt yrkande härom att framställa.

Herr Vennersten: Herr talman, mina herrar! Jag har uppkallats af ett yttrande utaf herr Branting, nämligen då han sade, att någon verklig olägenhet af offentliggörandet utaf taxeringsbeloppen icke försports. Jag tager mig friheten påminna om hvad några talare före mig redan omnämnt, att åtskilliga köpmansorganisationer kraftigt framhållit de betydande olägenheter, som offentliggörandet redan medfört. Jag kan äfven genom ett exempel påvisa en annan olägenhet, som samma offentliggörande medför och hvilken torde kunna betraktas såsom synnerligen förhatlig. Det har nämnts för mig af en köpman i Stockholm, att en mindre näringsidkare här, som lyckats förvärfva en välbelägen lokal för att där bedrifva sin affär, genom flit, arbetsamhet och skicklighet kommit upp till en ganska aktningvärd inkomst — jag vill underlåta att nämna summan, då den icke har något egentligen med saken att göra — men, allt nog, hyresvärden kom genom de publikationer, som säljas på torget därborta, underfund med att hyresgästen hade ganska betydande inkomster, och han sade därför till honom: min herre, ni tjänar så mycket, så jag tager mig däraf anledningen att höja hyran med 1,000 kronor. Detta, tyckte hyresgästen, var synnerligen obefogadt och gjorde därför de skarpaste invändningar. Men då han var fäst vid denna lokal på grund af dess goda läge och icke vågade riskera en flyttning, måste han finna sig i att betala detta högre hyresbelopp, som alldeles icke betingades af lokalens beskaffenhet eller hyresvärde. Detta är, tycker jag, ett exempel, som visar, till hvilka orättfärdiga åtgärder offentliggörandet kan leda.

Hvad återigen angår det andra skälet, som af konstitutionsutskottet anförts mot motionen, nämligen att rätten att offentliggöra skattebeloppet skulle kunna sägas utgöra en garanti för att vederbörande deklarationsuppgifter blefve med erforderlig noggrannhet affattade, synes mig denna garanti vara synnerligen svag. Den person, som är nog ohederlig att på heder och samvete afgifva en oriktig förklaring, drager sig icke heller för att göra detta, äfven om han vet, att denna hans uppgift blir offentliggjord, och i all synnerhet om han på grund af konkurrensförhållanden eller dylikt icke vill låta andra veta, till hvilket belopp hans inkomster verkligen uppgå.

Jag har vid resor i Tyskland kommit underfund med att själfdeklarationen i sig själf medför betydande olägenheter. Då det var fråga om att här i landet införa denna nyhet, för hvilken jag hyste

de lifigaste sympatier, tog jag mig före att höra efter, huru den verkat i Tyskland. En mindre näringsidkare där upplyste mig om, att det nog icke vore så farligt, ty, såsom han sade, jag låter mina hushållsutgifter gå på affärens omkostnadskonto, och därigenom behöfver jag icke själf visa precis hvad jag tjänar. Andra småhandlare i Tyskland draga sig icke för att ur dagskassan i affären taga hvad som behöfves för utgifterna för dagen, och därigenom bedraga sålunda också de statsverket på dess rättmätiga inkomst.

Det nu anförda är exempel på huru för den, som verkligen icke tvekar att begå en ohederlig gärning, det finnes många utvägar att kringgå bestämmelserna om själfdeklaration, äfven om man söker sätta en sådan garanti mot missbruket, som anses ligga i offentliggörandet af deklara-tionsuppgifterna.

Jag har för öfrigt redan af hvad som yttrats från skilda håll blifvit fullt öfvertygad om att en återremiss skulle vara den klokaste åtgärden, och jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet på återremiss.

Herr Lindblad: Herr talman! Då från flera håll framstälts yrkande om återremiss, skall jag be att få taga tillbaka mitt förra yrkande och instämma i yrkandet på återremiss. Och jag gör detta så mycket hellre, som en konstitutionsutskottsledamot, herr af Callerholm, framhållit betänklighet att nu här på rak arm vidtaga någon som helst ändring i grundlagen, hvilket ju icke kan vara öfverensstämmande med ett klokt sätt att gå till väga. Jag tager vidare fasta äfven på de ord, han därvid fällde, nämligen att han i början kände sig tilltalad af motionen. Sedan herr af Callerholm hört de kraftiga inlägg, som särskildt från köpmannahåll blifvit gjorda i motionens riktning, är jag förvissad därom, att konstitutionsutskottet skall ägna frågan en mera omsorgsfull utredning, hvilken sedermera kunde utmyнна i ett lyckligt beslut.

Efter det jag nu fått ordet, ber äfven jag att få tacka herr Thorsson för *hans* öpenhjärtighet. Jag antecknade särskildt, hvad herr Thorsson svarade på mitt yttrande i fråga om spridande af missnöje i samhället: »Vi socialister hafva ändå så många andra vägar därtill!» Ja, det tror jag visst, att det finnes sådana vägar. Men om nu både publicistklubben och köpmannaföreningarna varit eniga därom, att just denna väg bör stängas, tror jag, att det är lämpligt, att man tager saken under förnyad ompröfning. Och jag vore tacksam, om ändå flera socialister ville kanpråda och försvara det hittills varande förfaringssättet, ty då kanske vi andra också kunde förstå, hvar skon egentligen klämmer.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Jag tror för min del icke, att denna fråga är en fråga, som bör behandlas från socialistisk eller icke-socialistisk synpunkt, utan att det är en fråga, som bör ses ur ren affärssynpunkt, och *då* tror jag, att någonting nödvändigt måste göras. Det är redan påpekadt, hvilka olägenheter som kunna drabba affärsmännen genom offentliggörandet. Så till

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts)

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

exempel kan det mycket väl inträffa, att en handelsman med mycket god ställning möjligen under ett år gör en mycket stor förlust, och att hans ekonomi och hela affärsställning genom det publicerande af hans inkomster, som nu förekommer, kan blifva alldeles undergräfd. Detta, tycker jag ändå, är alltför orimligt. Och därför bör någonting göras i det afseende, som i motionen ifrågasättes.

Men det är här också påpekadt, huru svårt det är att skriva grundlagsparagrafer, och jag tror för min del icke, att det går an att så här på rak arm kammaren sätter upp en grundlagsparagraf, som kammaren utan vidare skulle antaga. Om kammaren verkligen vill åstadkomma någonting i motionens riktning, torde det därför vara nyttigt att frågan återremitteras. Det kan hända, att Första Kammaren redan fattat beslut. Men huru som helst är det alltid bra att få en återremiss, ty innan frågan hinner återkomma till kammaren och kammaren skall fatta sitt beslut, hinner kammaren alltså att sätta sig in i förhållandena och vara beredd antingen att antaga förslaget, sådant det föreligger, eller icke.

Jag tror, såsom jag nämnde, att det vore ett alltför hastigt tillvägagående att nu på rak arm fatta beslut, innan man fått se något tryckt förslag i kammaren.

Jag ber därför att få yrka bifall till yrkandet om återremiss af konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande.

Herr Kvarnzelius: Det första villkoret för en grundlagsändring är väl att det allmänna bästa kräver densamma. Men så vidt jag kunnat bedöma frågan och följt med den diskussion, som förts, har det icke kunnat påvisas, att det *allmänna* bästa kräver en dylik förändring, som här ifrågasatts. Det har visserligen påpekats, att det kunde vara bekvämt för en och annan affärsman att få en sådan grundlagsändring genomförd, och att en del affärsmän hafva olägenheter därutaf, att deras inkomstskattebelopp publiceras på ett eller annat sätt. Men *detta* är väl icke tillräcklig anledning för att vidtaga en så djupt ingripande åtgärd, som här är fråga om. Det vore ju att slå fast en alldeles ny princip i vår tryckfrihetslagstiftning, om man där skulle säga, att ifrågavarande handlingar äro offentliga i så måtto, att de skola vara tillgängliga så att enskilda personer få taga del af desamma, men å andra sidan fastslå, att de icke få återgifvas i tryck. Det är, så vidt jag har mig bekant, en alldeles ny princip i vår tryckfrihetslagstiftning. Att så där utan vidare gå med på en dylik ny princip tror jag icke vore klokt af Andra Kammaren.

Nu har det här framställt yrkande på återremiss af frågan till konstitutionsutskottet. Ja, under vanliga förhållanden är det ju icke förenadt med någon synnerligen stor risk, och det brukar vara ganska lätt att få majoritet för ett sådant yrkande. Men är det dock icke i allmänhet så, att, när kammaren går med på ett dylikt yrkande, kammaren liksom ger på hand, att frågan är af den art, att den tål att tänka på, och att man under vissa förhållanden skulle vilja vara med om att göra någonting i den sak, som det

gäller. Jo, så är det. Och då jag icke vill vara med om en dylik åtgärd eller bifalla motionärernas förslag, vill jag icke heller vara med om en återremiss utaf frågan. Jag tror dessutom, att en hel del af affärsmännens farhågor äro betydligt öfverdrifna.

Jag anser att hvarje sund affär tål att synas i sömmarne. Och hvad de osunda affärerna angår, som laborera med så stora skuldsummor, att man icke vill, att de skola synas i sömmarne, så tror jag, att det från samhällets synpunkt icke är så farligt, om deras ställning offentliggöres, och att bubblan brister litet förr än kanske eljest och ett mindre antal personer blir lidande på dem.

Det har här anförts så många skäl af den egendomligaste natur, att det skulle fordra mycket lång tid att diskutera desamma. Enligt min uppfattning kunna flera af dessa skäl, som anförts, användas lika väl till att stödja utskottets förslag som motionen. Jag tänker på det exempel, som anfördes om hyresvärden och hyresgästen. Hvad hindrar hyresvärden att genom taxeringslängderna taga reda på hyresgästens ekonomiska ställning? Och för öfrigt, hvem är mest berättigad att draga profit af butiken, den som äger den eller den som hyr den? Enligt min mening den som äger den.

För öfrigt är det klart, att det är ganska svårt att få denna lagstiftning effektiv. Om det stadgas förbud mot offentliggörandet af taxeringslängderna och därvid bestämmes 50 kronors böter för den, som öfverträder förbudet, och om förbudet skall gälla tryckalstret i dess helhet, så tillåter jag mig fråga: Betyda dessa böter på 50 kronor så mycket för en person, som vill publicera taxeringslängden i kanske 10,000 exemplar? Jag tror, att 50 kronor härvidlag äro en ganska ringa utgift och att det kan bli en ganska god affär i alla fall. Ty det kan väl icke gärna ifrågasättas, att det skall bli 50 kronors böter för hvarje speciell uppgift i en dylik publikation.

Frågan är enligt min uppfattning så ofullständigt utredd och skälen för en lagändring så svaga, att Andra Kammaren för närvarande icke har skäl att reflektera på den, hvarför jag, herr talman, anhåller om bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Bäck, *Olsson* i See, *Andersson* i Baggböle, *Carlsson* i Malmberget, *Berglund*, *Ström*, *Hultkrantz*, *Eriksson* i Elgered, *Karlsson* i Fjäl och *Bromée* i Billsta.

Herr Lovén: Då yrkande om återremiss framställt, skall jag anhålla att få återtaga mitt förra yrkande och instämman med dem, som yrkat återremiss.

Herr Branting: Herr Lindblad uppgaf, att publicistklubben skulle ställt sig på samma sida som köpmannaföreningen i denna fråga. Det är ett misstag. Förhållandet är aldeles rakt motsatt, och jag tror också, att flertalet af kammarens ledamöter riktigt uppfattade hvad jag sade i detta fall. Publicistklubben uttalade sig

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

bestämdt för att tryckfriheten *icke* måtte på denna punkt lida in-
skränkning, af de anförda skälen.

Jag ber att få framföra till herr Vennersten ett tack för hans försök att komma med någon sorts argument, som skulle bevisa, att verkliga olägenheter föreligga på denna punkt. Men just arten af de argument, han kom med, måste väl om något visa, huru uppkonstruerade dessa olägenheter äro. Hvad hade hindrat, att den där hyresvärden på enskild väg fått veta, att hyresgästen förtjänade rätt bra, och sedan försökt pressa af honom mera på hyran, då han icke ville flytta? Det är väl orimligt ändå att ändra grundlagen på grund af sådana fall som dessa.

Det förefaller mig vidare, att man på åtskilliga håll står i beredskap att med lätt hjärta förbise en annan sida af saken. Antag, att heder och samvete på något håll äro sådana, att det under en följd af år deklarerats för alldeles för litet. Allmänheten har icke kunnat komma åt denna förbrytelse, som försiggått i stillhet utan att vederbörande kontrollanter kunnat märka den eller göra något däråt. Så dör vederbörande och befinnes lämna efter sig en stor förmögenhet, som icke alls svarar mot de blygsamma uppgifter han lämnat. Om då icke sker ingripande från vederbörande myndighets sida, så skulle det fortfarande vara tysthet och sekretess om den saken. Jag tror, att det just i sådana fall kan vara af betydelse för det allmänna samvetet, att pressen har rätt att offentliggöra dessa saker, hvarigenom en starkare kontroll kan ske än eljest skulle vara fallet.

Jag ber för öfrigt att få fästa uppmärksamheten vid hvad herr Karlsson från Göteborg omnämnde, nämligen att vi möjligen ha att vänta en framställning om förmögenhetsskatt. Detta torde vara ett ytterligare skäl att icke nu ändra i denna sak utan att, först när denna nya fråga föreligger, då komma med de framställningar, som kunna påfordras.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få säga ett par ord. Herr Lindblad och jag ha ju tackat hvarandra ömsesidigt för öppen hjärtigheten: vi kunna således vara hvarandra kvitt i fråga om artighetsbetygelser.

Herr Lindblad framhåller, att det skulle inverka synnerligen gagnande på denna frågas lösning i den riktning, herr Lindblad önskar, förmodar jag, om mina partikamrater samt och synnerligen uppträdde och yttrade sig. Då skulle det framgå äfven, hvar skon klämde äfven för oss. Det har från vårt håll tydligt sagts ifrån, hvad vi tänka om föreliggande fråga, så att detta näppeligen skulle markeras tydligare därför att ett större antal af de våra uppträdde.

Herr Lindblad förde själf frågan in på det område, som föranledt mig att begära ordet, då han säger, att just det nu föreliggande förslaget erbjuder ett *tacksamt* fält för dem, som vilja väcka missnöje, därför att de ekonomiska förhållandena äro så olika i samhället. Som svar på detta sade jag, att äfven om man genom en ny lag försöker taga bort detta, så finnes det tillräckligt med källor,

hvarur sådana som jag och andra skulle kunna söka sitt material för att sprida det af herr Lindblad åsyftade missnöjet. Sälunda har man icke åstadkommit hvad ärade talaren närmast afsåg: att borttaga ett sådant material från dem, som vilja använda det. Och då förstår jag sannerligen icke, hvarför man skall åstadkomma en sådan lagstiftning, när man icke vinner det, som för den ärade talaren tycktes vara afgörande härvidlag, såvidt jag förstod hans anförande rätt.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag har ingalunda begärt ordet för att bemöta herr Thorsson och hans betygssättning af Andra Kammaren, utan för att nämna för herr Branting, att jag icke haft närmare kännedom om, huruvida det nu var i publicistklubben eller tidningsutgivareföreningen eller någon annan tidningskorporation, som denna fråga dryftades. Jag ville endast konstatera det faktum, att under en viss tid icke inom Stockholmspressen publicerades de dittills sedvanliga uppgifterna om taxering mer än i Socialdemokraten. Jag förmodade, att det var med anledning däraf att denna enda tidning icke ville ingå på den i öfrigt allmänna öfverenskommelsen, som frågan ånyo togs upp och föranledde, att den öfriga pressen i Stockholm och äfven annorstädes följt samma förfaringssätt som Socialdemokraten.

Men då herr Branting sedermera ordar om, att det rätt ofta inträffar, att man vid stärbhusutredningen efter en person får kännedom om, att denne deklarerat för litet förut och att han således haft mycket större inkomster än som uppgifvits, vill jag framhålla, att inkomstskatteförordningen redan nu vet att råda bot på ett sådant förhållande samt att taxeringsmyndigheterna hafva både laglig rätt och skyldighet att eftertaxera ett sådant stärbhus. Om herr Branting därmed velat utslunga en beskyllning mot taxeringsmyndigheterna, att de icke fullgöra sin plikt, må denna beskyllning stå för herr Brantings egen räkning.

Herr Ljunggren: Den långa diskussionen har säkerligen varit till något gagn för frågans framtida lösning.

Då det emellertid icke är så lätt att på rak arm stifta grundlagar eller vidtaga ändringar i grundlagen och då reservanternas kläm icke lär kunna i oförändradt skick antagas och icke heller någon utsikt förefinnes, att den kläm, jag hade äran föreslå, skall kunna vinna bifall, så skall jag, som gärna förenat mig med dem, som önska en reform i motionens syfte så tillfredsställande, att det därmed afsedda ändamålet kan vinnas, anhålla att få yrka bifall till herr Karlssons i Göteborg hemställan om återremiss.

Herr Lindh i Gäfle: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord, då jag som tidningsman har haft anledning reflektera öfver frågan. Jag vill icke påstå, att jag icke tror, att det kan

*Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

påvisas enstaka fall, då en person lidit, om icke direkt skada, så olägenheter eller obehag af dessa uppgifters publicerande. Men jag tror, att detta är undantagsfall, och de svårigheter, som här i kammaren visat sig att framhålla sådana fall, lämna bekräftelse härpå. Jag tror, att herrarne vid tanken på dessa mer eller mindre enskilda intressen något för mycket förbisett det stora allmänna intresset. Här är icke fråga om tillfredsställande af enskilda personers nyfikenhet och begär att taga del af andras inkomster o. s. v., ej heller att bereda tidningarna någon ekonomisk vinst eller fördel af detta publicerande. I många fall är just motsatsen fallet.

Den stora synpunkten är och förblir i alla fall den, om Andra Kammaren skall på dessa mer supponerade än bevisade fall afskaffa den gamla rättigheten att i tryck offentliggöra en offentlig handling och således slå fast, som herr Kvarnzelius sade, en ny princip, att en handling kan vara offentlig, men får ändock icke offentliggöras. Detta är enligt mitt förmenande en så betänkelig sak, att på den grund yrkandet på återremiss bör utsträckas därhän, att frågan får mogna och skärskådas litet allsidigare, hvarpå den kan få återkomma.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Sandén: I likhet med herr Ljunggren ber jag att få återtaga mitt förut väckta yrkande och biträda yrkandet om återremiss.

Herr Jansson i Djursåtra: Af den förda diskussionen torde med tydlighet framgå, att denna fråga, sådan den nu föreligger, knappast kan anses mogen för afgörande. Konstitutionsutskottet har för sin del af såväl formella som reella skäl ej kunnat tillstyrka bifall till motionen. Under debatten i denna kammare framställdes till en början af herr Ljunggren ett yrkande, som gick ut på ändring i hvad motionären föreslagit. Herr Ljunggren ansåg sig icke tillfredsställd med motionen och icke heller med reservationen, utan hade ett särskildt yrkande, i hvilket herr Sandén instämde. Sedan uppträdde en annan talare, herr Karlsson i Göteborg, och förmenade, att det fanns en annan synpunkt, som borde tagas i betraktande i samband med denna frågas slutliga ordnande. Han framhöll nämligen, att man väntade ett förslag om förmögenhetsskatt, och att man vid behandlingen af det nu föreliggande förslaget borde taga hänsyn äfven till den ifrågasatta förmögenhetsskatten. En annan talare omnämnde, hvarför det af herrar Ljunggren och Sandén gjorda yrkandet framkommit. Han upplyste nämligen, att reservationen möjligen går utöfver hvad motionären föreslagit, och att man på den grund kunde befara, att proposition skulle vägras på reservanternas yrkande. Slutligen har här talats om, att det vore skäl att återremittera ärendet till utskottet. Med anledning häraf vill jag fråga: Hvad är syftet med återremissen — har här uttalats någon ledande tanke, på grund hvaraf utskottet kan taga frågan under närmare öfvervägande? Den ene talaren har ju sagt ett, den andre ett annat;

utskottet kan naturligtvis icke blifva klokt på hvad den ene eller andre menat och kan icke heller gå till mötes alla här uttalade önskingar. Under sådana förhållanden och då det i alla fall rör sig om ändring i grundlag och då vi hafva kvar ännu två riksdagar i perioden, kan ju frågan få mogna, och de herrar, som äro intresserade för densamma, få tid att taga den i närmare öfvervägande.

Herr talman, för min del finner jag all anledning förefinnas att bifalla konstitutionsutskottets förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Med herr Jansson i Djursätra instämde herrar *Jönsson* i Färeköp, *Zetterstrand*, *Nyström*, *Hammarlund*, *Hellgren*, *Hammarström*, *Nilson* i Örebro, *Ericsson* i Ahlberga, *Moll*, *Hansson*, *Ersson* och *Erikson* i Öfre Odensvi.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på ärendets återförvisande till utskottet; och förklarade sig herr talmannen anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 3, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till utskottet återförvisat ifrågasvarande ärende.

Omröstningen utföll med 105 ja mot 90 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet m. m. *J. E. Biesèrt* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för försäljning af punsch, arrak och rom; och

med förslag till ändring af gällande tullsats i vissa fall å arrak och rom.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Härefter föredrogs och godkändes bankoutskottets memorial, n:o 4, om användande af bankovinsten för år 1905.

Angående
förbud mot
offentlig-
görande af
inkomst-
taxering.
(Forts.)

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.

§ 9.

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion angående rätt för ägare af byggnader, som uppförts å annan tillhörig mark inom köping, municipal- eller annat sådant samhälle, där allmän byggnadsordning tillämpas. att tillösa sig marken.

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *P. M. Olsson* i Blådinge väckt motion, n:o 89, hvori föreslagits, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, om och i hvilken ordning ägare af byggnader, som uppförts å annan tillhörig, inom köping, municipal- eller annat sådant samhälle, där allmän byggnadsordning tillämpades, belägen och på minst 30 år upplåten byggnadstomt, kunde vinna rätt att vid nyttjanderättstidens utgång tillösa sig tomten, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvar- till nämnda utredning föranledde.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservationer af:

herr *C. D. T. Uppström* i fråga om motiveringen, och herr *Lindhagen*, som hemställde, att Riksdagen, med anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta undersöka, i hvad mån inom samhällen, som i motionen omnämndes, ett för deras sunda utveckling skadligt osäkerhetstillstånd rådde i följd af de i motionen framhållna ogynnsamma äganderättsförhållandena till själfva tomtmarken, samt, för den händelse utredningen därtill föranledde, för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af förhållandena kunde påkallas.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Herr *Olsson* i Blådinge yttrade: Herr talman! Jag vet allt för väl, att det är en mycket grannliga fråga jag vidrört, då jag påyrkat rättighet för husägare å annan tillhörig mark att efter viss tid få tillösa sig behöfligt tomtområde. Det är ju den enskilda äganderätten, som här beröres och som man, naturligt nog, hyser stora betänkligheter för att träda för nära.

Jag vill dock för min del hålla före, att äfven den andra parten, husägarne, besitta egendom, som icke bör helt och hållet lämnas utom räkningen i vår lagstiftning, så att den blifver ett lätt byte för vinningslystnaden; och dessutom anser jag, att den, som fått en järnvägsstation förlagd på sina ägor och därtill varit nog lycklig att få utarrendera jord till ett större samhälle, hvarigenom denna jord kanske hundrafaldt stigit i värde, är ingalunda att beklaga,

om han genom lagbestämmelser fråntoges möjligheten att bokstafigen kasta husägarna på gatan.

Det finnes väl de som tänka: hafva husägarna varit nog tanklösa att bygga på ofri grund, så måste de underkasta sig följderna, hvilka dessa än blifva. Om husägarna alltså tvingas att antingen till underpris sälja eller ock bortföra sina byggnader, så anses det enligt vår nu gällande lag vara rätt.

Jag undrar likväl, hvad man skulle säga därom, för den händelse en jordägare, i kraft af sin lagliga rätt, af illvilja eller ett öfverdrifvet förvärfsbegär, eller kanske för att gynna anhöriga och vänner, ställde samtliga husägare vid ett af våra större stationssamhällen i den sämsta tänkbara belägenhet. Männe vi då icke skulle anse detta vara rättsvidrigt och, ehuru väl sent, inse, att något måste göras för att skydda äfven dessa personers egendom, som här stå alldeles rättslösa.

Att det icke är endast antaganden, jag här räknar med såsom möjliga, är jag i tillfälle belysa med en verklig händelse, hurusom, då ett kontrakt på grund af dödsfall tilländagått, det icke tilläts sterbhusdelägarne, som voro bröstarfvingar, att förnya detsamma, enär en annan person fått kontrakt på tomten, och att arfvingarne sågo sig nödsakade att sälja byggnaderna just för hvad köparen fann för godt att betala.

Det är denna händelse som hos mig väckt tanken på att hos Riksdagen söka hjälp mot sådant uppenbart rofferi. Jag vill nu icke förneka att det är oförsvärligt tanklöst att bygga på ofri grund, hvilket väl nu, lyckligtvis, förekommer mera sällan. För 40 år sedan och därutöfver var det väl dock det enda brukliga sättet att på vissa år arrendera ett jordområde för att såmedelst erhålla byggnadstomt. Så länge det blott var fråga om enstaka landtställnen, ha väl missförhållanden af antydda art varit sällsynta, ty värdet å jordlägenheterna hafva på landsbygden icke undergått någon synnerlig förändring, som kunnat locka spekulativa personer. Nu äro förhållandena annorlunda.

Nya förhållanden nödvändiggora nya eller förändrade lagar, och sanningen häraf skall nog komma att visa sig äfven i denna fråga, och såsom utvecklingen nu gått, torde det blifva nödvändigt att statsmakterna här förr eller senare träda ordnande emellan.

Utskottet har nu för sitt afslag visserligen gifvit en välvillig motivering, för hvilken jag känner mig så till vida tacksam som man erkänt, »att de berörda förhållandena äro förtjänta af synnerlig uppmärksamhet». Med fagra ord endast blifver ingen hjälpt, och till och med den medlingsuppgift, man förutsätter hos vederbörande länsstyrelser, skall under nuvarande förhållanden i de flesta fall visa sig skäligen betydelselös.

Det synes, som man äfven från det allmännas synpunkt borde se till, att dessa byggnader finge en mera rättsligt tryggad ställning, ty huru skola våra taxeringsmyndigheter kunna på heder och samvete taxera dem till sitt verkliga värde, då de kanske nästa dag

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)*

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)

måste rifvas ned och föras bort. De taxeras nu som annan fastighet utan att hafva fastare grund att hvila på än jordägarens goda vilja.

Säkert är att ju mera man begrundar denna angelägenhet, desto tydligare skall det framgå att något måste göras för dess lösning.

Därest jag nu, såsom utskottet påvisat, fordrat mera i mitt skrifvelseförslag än hvad som är möjligt att åstadkomma, så synes det mig, som man bort se till, om icke något mindre kunnat vinnas, exempelvis förnyad arrenderätt efter ojäfvig nämnds värdering, där enighet icke kunnat uppnås, företrädesrätt framför andra till den tomt man bebor eller dylikt.

Herr talman! Då herr Lindhagen i sin reservation vill åt skrifvelseförslaget gifva en allmänare och större omfattning än jag i min motion påyrkat, ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

Vidare anförde:

Herr Asker: Herr talman! Den nu föreliggande motionen synes mig vara mera välmående än välbetänkt. Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna fråga, om icke motionären vunnit understöd och anslutning inom lagutskottet utaf en af denna kammares ärade ledamöter, och då nu äfven bifall till denna reservation blifvit yrkadt, må det tillåtas mig att yttra några ord angående min uppfattning af denna frågas innebörd.

Motionen går ut på en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om och i hvilken ordning ägare af byggnader, som uppförts å annan tillhörig, inom köping, municipal- eller annat sådant samhälle, där allmän byggnadsordning tillämpas, belägen och på minst 30 år upplåten byggnadstomt, må vinna rätt att vid nyttjanderätts-tidens utgång tilllösa sig tomten, samt om framläggande för Riksdagen af det förslag, hvartill nämnda utredning föranleder.

Den första fråga, jag gjorde mig, när jag läste denna motion, var denna: Hvarför just 30 år, hvarför icke lika gärna 25, 15 eller 10 år? Ty är det principiellt rätt, att en husägare skall få tilllösa sig en tomt, på hvilken han uppfört en byggnad, lär tidsbegränsningen härvidlag vara af ringa eller ingen betydelse. Den ärade reservanten inom utskottet från denna kammare har nogsammt undvikit denna svårighet och framställt ett helt annat yrkande, hvilket enligt min uppfattning hvilar på annan grund och har långt större räckvidd. Han påyrkar nämligen en skrifvelse om undersökning, i hvad mån inom samhälLEN, som i motionen omförmålas, ett för deras sunda utveckling skadligt osäkerhetstillstånd råder i följd af de i motionen framhållna ogynnsamma äganderättsförhållandena till själfva tomtmarken, samt, för den händelse utredningen därtill föranleder, om framläggande för Riksdagen af förslag till de åtgärder, som af förhållandena kunna påkallas.

För att nu öfvergå till själfva hufvudfrågan, d. v. s. motionärens hemställan, så är jag fullkomligt ense med lagutskottet därom, att motionen, på sätt å sid. 3 omförmåles, äsyftar att införa ett nytt slag af inskränkning i jordäganderätten; och utskottet fram-

håller å följande sida, att den anser motionärens förslag innebära ett ingrepp i jordäganderätten, som icke kan sägas öfverensstämma med de i hithörande delar gällande rättsgrundsatser.

Läser man åter reservantens motivering, så finner man där bland annat ett resonemang utaf följande innehåll: »Motionen berör dock allvarsamma förhållanden, inför hvilka det allmänna ej äger rätt att ställa sig så hjälplöst, som utskottet gör. Det är en oafvislig statsangelägenhet att främja lösningen af egnahemsfrågorna, däri inberäknadt stadssamhälleas bostadsfråga. Och den första och grundläggande uppgiften är härvid att på ett tillfredsställande sätt ordna besittningsförhållandena till jorden.» Ja, mina herrar, jag är säkerligen lika varm vän af egnahemsfrågans ordnande som den ärade reservanten, men jag vill icke gå så långt för att nå målet, att jag vill besittningsförhållandenas ordnande på äganderättens bekostnad. Reservanten säger visserligen, att någon kränkning af jordägarens rätt icke behöfver ifrågakomma, men jag kan icke finna annat, än att det skulle blifva en gifven följd af frågans ordnande på det sätt, som han förordat.

Väl har jag tänkt mig, att den i vårt land nu gällande expropriationslagen en gång kommer att ändras därhän, att vid värdering af jord, som skall exproprieras, man tager hänsyn icke blott till de olägenheter, som följa i och med expropriationen, utan äfven till de förmåner, som en jordägare vinner, exempelvis därigenom att en järnvägsstation anlägges på hans område. Men detta är en annan fråga och berör hufvudsakligen jordägarnes rätt, — högst obetydligt eller kanske i ingen mån husägarnes.

I ett fall vill jag gifva den ärade reservanten rätt, då han nämligen bemöter lagutskottets i sista punkten åberopade motivering. Utskottet säger nämligen på sidan 5, att utskottet håller före, att husägarnes svårigheter och bekymmer mången gång torde kunna genom lämplig medling afhjälpas på frivillighetens väg. Jordägarna äro säkerligen icke alltid obenägna att tillmötesgå husägares billiga önsknningar, och utskottet vågar förutsätta, att, då tillfälle därtill erbjuder sig, vederbörande länsstyrelser gärna skola medverka för åstadkommande af erforderlig medling.

Detta anser reservanten vara en ganska hopplös förespegling och jag anser mig böra tillägga, att jag finner det allt annat än lämpligt att bland länsstyrelsernas mångskiftande göromål inränga en förlikningsbyrå för slitande af tvister emellan husägare och jordägare, vare sig i stad eller på landet.

Ehuru jag således icke kan helt ansluta mig till lagutskottets föreliggande motivering i den af mig nu särskildt berörda del däraf, anhåller jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan därom, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Till en början vill jag erkänna, att här föreligger en lagstiftningsåtgärd, som är ganska delikat. Det är ju gifvet att, om man skall lagstifta i det syfte

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)*

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)

som motionären tänkt sig, det kan innebära vissa vanskligheter, och jag vill ingalunda klandra utskottet, därför att det i detta afseende hyst betänkligheter. Likvisst tror jag, att man bör öfverväga, huruvida man icke inom en icke alltför aflägsen framtid kunde vidtaga några åtgärder i det af motionären angifna syfte, och då jag läser utskottets betänkande, synes det mig, som om utskottet i någon mån delar denna min uppfattning.

Utskottet har anfört ett skäl mot motionen, som jag för min del mycket väl kan godkänna. Utskottet säger nämligen på sidan 4:

»Utskottet vill vidare framhålla, hurusom lagstiftning i ämnet, enligt motionärens förslag gällande allenast köpingar och municipalsamhällen, icke skulle öfverensstämma med grundsatsen om likhet inför lagen. Ägaren af ett hus å ofri tomt i ett sådant samhälle skulle blifva berättigad att vid nyttjanderättstidens utgång få lösa till sig tomten, hvaremot en husägare i närheten, men utom samhällets område skulle under likartade förhållanden sakna samma rätt.»

Jag skall anhålla, att motionären ville taga fasta på detta yttrande, ty det är gifvet, att det af motionären nu framburna förslaget borde utsträckas vida längre än motionären nu tänkt sig.

Jag har emellertid begärt ordet hufvudsakligast för att lämna upplysning om huru det tillgår vid ett stationssamhälle i närheten af min hemort, nämligen Molkom station på Bergslagsbanan. Denna station är anlagd på en bruksegendom, som heter Molkom. Ägaren af detta bruk sålde eller utarrenderade jorden. Det var visserligen på arrende jorden uppläts, men på samma gång arrendekontrakt upprättades, fingo nyttjanderättsinnehafvarne erlægga för tomten vissa hundra kronor. Uti kontrakten bestämdes, att upplåtelsen skulle gälla för 30 år, hvarunder arrendeafgiften skulle betalas årligen, och att, sedan dessa år voro förbi, tomten skulle tillfalla bruksägaren utan någon som helst ersättning. Herrarne kunna ju förstå, att de personer, åt hvilka tomterna upplåtits, voro angelägna att få behålla dessa sina hem, men allteftersom upplåtelseiden närmade sig sitt slut, ökades deras bekymmer och ängslan öfver de träffade aftalen. Gifvetvis har innan dessa 30 år gått till ända en del personer dött bort, efterlämnande måhända en änka med fem eller sex barn. Hon har icke varit i stånd att behålla hemmet utan sökt sälja det, men ingen har kunnat betala närmelsevis husets värde, då man icke visste, om man finge behålla det eller icke. Denne bruksägare blef emellertid sedermera sjuk och dog, hvarefter stärbhuset måste sälja egendomen och inköptes densamma af en grosshandlare från Örebro vid namn Nilsson. Denne man hade dock en annan syn på tingen. Han lät nämligen alla dem, som innehade dessa tomter på de af mig förut omnämnda villkor, köpa dem för evärdelig tid till ett mycket rimligt pris. Dessutom utdelade han flera tomter, hvarigenom en del personer fingo ett eget hem. Samhället blef på detta sätt lyckligt och tillfredsställdt.

Häraf torde framgå, att det är af nöden att tillse, huruvida det icke är möjligt att vidtaga några åtgärder för att bereda dessa husägare någon rätt gentemot enskilda personer, som söka af dem

utpressa penningar och ställa dem i en belägenhet, som gör att de blifva totalt ruinerade.

På sidan 3 har utskottet anfört en historik rörande jordäganderätten, hvilken historik utan tvifvel är fullt riktig. Vidare har en reservant anfört på sidan 5 uti utskottets utlåtande en passus, hvilken jag vill uppläsa och som äfven synes mig fullt riktig. Han säger nämligen, att för närvarande är i svensk lag angående jord, som icke upplåtes med full äganderätt, stadgadt, bland annat, att vid besittningstidens slut återfaller jorden till stamhemmanet utan ersättning eller lösen, ehvad förbehåll därom kan vid upplåtelsen vara gjordt eller icke. Det torde således framgå såväl häraf som af hvad utskottet anfört, att de lagstiftande makterna varit mycket angelägna, hvilket jag ingalunda vill klandra, att tillse, det äganderätten skulle hållas i helgd, men jag vill på samma gång fästa uppmärksamheten därpå, att statsmakterna icke varit lika angelägna om att skydda de mindre lägenhetsinnehafvarne, ty före tillkomsten af det utaf reservanten åberopade stadgandet — jag erinrar mig nu icke när detta skedde — ägde enskilda personer att erhålla upplåtelse på lägenheter under villkor, bland annat, att för lägenheten erlades ett visst belopp till stamhemmanets innehafvare och att vid upplåtelse-tidens utgång löseskillingen återbetalades. Detta var ju fullt lagliga former och tillämpades under många år. Det inträffade därvid, att änkor, som icke kunde behålla sina lägenheter, togo undan en del och sålde det öfriga till enskilda personer. Om då en jordbruksfastighet under ograverade förhållanden var värd t. ex. 8,000 kronor, så såldes den, sedan således en del blifvit undantagen, för 7,000 kronor, men därvid skulle upplåtelsen gälla under 49 år och, då dessa år voro förbi, lägenheten återgå till egendomen, men vederbörande rättsinnehafvare få tillbaka 1,000 kronor. Detta var gällande lag under många år, men sedan det af mig förut upplästa lagstadgande införts, blifva dylika aftal annullerade, d. v. s. jorden föll tillbaka till stamhemmanet, men det penningbelopp, som stamhemmanets innehafvare rätteligen skulle utgifva, återbetalades icke.

Jag har velat påpeka detta, icke därför att jag har den minsta tanke på att framkomma med något förslag till lagstiftningsåtgärd i detta afseende, men jag hoppas, att såväl utskottet som kammaren skall gifva motionären och äfven mig rätt därutinnan att något behöfver göras i detta afseende, ty det är ju klart, att, då det uppstår ett stationssamhälle på en central plats, en arbetare, som behöfver ett hem, går in på hvilka villkor som helst, endast för att få bygga där. Då Riksdagen dessutom ansett sig böra ingripa och besluta om en arrendelag, så synes det mig, att något skulle kunna göras för att skydda egnahemsidén för framtiden.

Jag vill ännu en gång betona, att jag icke velat rikta något klander mot utskottet, men det vore önskligt, om en motion till ett annat år kunde framkomma och af lagutskottet då blifva behandlad på ett välvilligare sätt i syfte att få till stånd en skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t, ty för närvarande förefinnas i detta hänseende

Angående rätt för ägare af byggnader å annans mark att tillösa sig marken.
(Forts.)

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)

många och stora svårigheter. För närvarande skall jag icke tillåta mig att framställa något yrkande.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Motionären har med all rätt framhållit de mycket stora oegentligheter och missförhållanden, som råda inom en stor del stations- och municipal-samhällen samt köpingar därutinnan, att en hel del tomtägare icke innehafva sina tomter med äganderätt utan med viss tids besittningsrätt. Följden däraf är, såsom motionären påpekar, att dessa nyttjanderättsinnehafvare ofta nog nödgas att vid aftalstidens utgång rifva eller sälja bort för billigt pris sina hus eller ock att försöka få upprättade förnyade kontrakt på ofta mycket betungande villkor.

Nu har motionären tänkt sig, att detta skulle kunna förebyggas på det sätt, att dessa nyttjanderättsinnehafvare, under den förutsättning att nyttjanderättstiden uppginge till 30 år, skulle hafva rättighet att vid tidens utgång tillösa sig tomten. Detta förslag har utskottet nödgats motsätta sig, emedan det skulle innebära en bestämd inskränkning i äganderätten och på samma gång, såsom utskottet säger, ingripa i bestående rättsförhållanden, skapade under hägnen af gällande rätt.

Därtill skulle äfven komma, att en orättvisa blefve begången gentemot sådana tomtinnehafvare, hvilkas tomter icke vore belägna på dylika områden utan utanför sådana.

Med anledning däraf har utskottet icke kunnat komma till annat resultat än att afstyrka motionen.

Nu har en ärad reservant från denna kammare intagit en mellanställning i denna fråga, men det oaktadt har han på det bestämdaste delat utskottets uppfattning beträffande motionärens yrkande. Han säger nämligen: »Att därvid, såsom motionären förordat, bereda husägarna laga rättighet att själfva förvärfva marken eller en förnyad arrenderätt kan visserligen låta tänka sig, men är af såväl principiella som praktiska skäl knappast att tillråda.»

På samma gång denna reservant således icke kunnat yrka bifall till motionen, har han emellertid framkommit med ett annat förslag. gående ut därpå, att i dylika fall skulle antingen staten eller vederbörande kommun äga att exproprieras tomten och sedermera upplåta densamma på viss besittningstid till tomtinnehafvaren. Detta är en annan fråga. Motionären önskar, att tomtinnehafvaren skulle få lösa till sig tomten; reservanten önskar, att staten eller kommunen skulle få lösa till sig tomten. Motionären önskar, att nyttjanderättsinnehafvaren skulle få äganderätt till tomten; reservanten vill, att samhället sedermera skulle upplåta dessa tomter med nyttjanderätt. Jag kan icke finna annat än att reservationen går alldeles på sidan om motionen. Men är det så, att kammaren skulle vilja sides om motionen inlåta sig på denna mycket viktiga fråga, och är kammaren därpå beredd, har jag för min del ingenting däremot. Men som direkt svar på motionärens hemställan kan icke gärna lämnas annat svar, än att motionen icke kan bifallas.

Det var en ärad talare, som under debatten gjorde en anmärk-

ning mot en passus i lagutskottets motivering, som han för öfrigt gillade. Han ansåg nämligen, att utskottet gått för långt, då det talade om att, »då tillfälle därtill erbjuder sig, vederbörande länsstyrelser gärna skola medverka för åstadkommande af erforderlig medling». Jag tror för min del, att detta är ett uppslag, som ingalunda är att förakta, och att länsstyrelserna gärna skulle vilja medverka. Länsstyrelserna hafva, som bekant, sig ålagdt att verka för ändamålsenliga stadsplaner; och hvad som gäller för städer gäller äfven för hamnplatser, municipalsamhällen, köpingar och därmed jämförliga ställen. Sälunda skola länsstyrelserna ex officio söka ordna dessa stadsplaneförhållanden inom olika platser. Men då denna sak skall ligga länsstyrelserna om hjärtat, torde det också kunna sägas, att det bör ligga dem om hjärtat, att inga förhållanden må finnas, som kunna motverka sådana stadsplaner. Således synes det mig, att om exempelvis i ett mindre stationssamhälle vederbörande tomtinnehafvare sammansluta sig och ingå till länsstyrelsen med en begäran om medling, för att försöka få förhållandena mellan jordägare och innehafvare af tomter på stationsområdet på en gång ordnade, skall länsstyrelsen gärna åtaga sig en dylik medling. Och jag tror, att om så sker, blir saken lättare ordnad än om hvarje tomtinnehafvare skall uppgöra med jordägaren. Denna utväg tror jag icke är att förakta utan tvärtom högeligen att rekommendera.

Emellertid såsom motionen är framställd kan jag för min del icke vara med om den, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: En ärad talare, herr Asker, yttrade nyss; att han för sin del hade lika stort intresse som reservanten för lösningen af bostadsfrågorna. Men när det kom till utförandet, erinrade han, att motionärens förslag var mera välmenande än välbetänkt, att reservantens förslag gick alldeles för långt och att utskottets häntydan om, att länsstyrelserna kunde i detta fall åstadkomma medling, var hopplöst. Då vill jag fråga, huru han för sin del vill manifesteras sin välvilja för saken, när han icke kan vara med om någonting.

Denna fråga är synnerligen betydelsefull därför, att den berör den stora samhällsviktiga angelägenheten att skaffa samhällets medlemmar så att säga mark under fötterna. Det gäller att skaffa små jordbruk åt folket och bostadslägenheter åt dem, som behöfva sådana. Och då är det alldeles klart, att man måste ingripa i ordnandet af besittningsförhållandena, så att dessa ändamål gagnas.

Utskottet har för sin del i ingressen ställt sig välvilligt till saken. Det har sagt, att det måste ske ett ingrepp, och har antydtt, att det icke kan ske på annat sätt än genom ett fortsättande på expropriationsvägen. Och vidare vitsordar utskottet, att nu föreliggande behof är synnerligen behjärtansvärdt. Men när det sedan gäller att draga ut konsekvenserna af denna utskottets ståndpunkt, säger utskottet, att det finner ingen utväg alls att föreslå. En reservant, herr Hedenstierna, är försiktigare i sin utgångspunkt och framhåller, att förhållandet icke är så farligt, äfven om det är be-

Angående rätt för ägare af byggnader å annans mark att tillösa sig marken.
(Forts.)

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)*

hjärtansvärdt i ett eller annat afseende; men sedan kommer han från denna mera logiska utgångspunkt till samma resultat som utskottet.

Utskottets uppfattning beror på en felsyn på hela den sociala frågan. Utskottet resonerar nästan på det sättet, att om något skulle åtgöras i det syfte, motionären föreslagit, så skulle man komma till det resultat, att alla nyttjanderättsaftal skulle kunna kränkas; och en fullkomlig osäkerhet skulle uppstå till skada i vissa fall för jordägaren och i andra fall till obehörig fördel för husägaren. Men om man skall ingripa på det sociala området, är det icke möjligt att stifta lag för hvarje sporadiskt förekommande missförhållande. Därför vänder man sig mot sådana fall, där enskilda individers mer eller mindre olyckliga belägenhet kan adderas ihop, så att man kan påpeka, att det förefinnes ett mer eller mindre allmänt behof. Där ingriper man.

Om det råder osäkerhet i besittningsförhållandena till jorden, när det gäller bostadslägenheter, har man väl anledning att vända sig i första rummet till de särskilda fall, där en hel del människor bo sammanförda och hela samhällets bestånd beror på att det finnes en väl ordnad besittningsrätt till jorden. Men däraf följer icke, att man också skall vara skyldig att ingripa i alla möjliga nyttjanderättsaftal, som ingåtts under helgden af gällande rätt i hela riket.

Utskottet drager ut sin ohållbara ståndpunkt, då det i slutet på betänkandet klagar öfver att man genom antagande af motionärens förslag skulle kränka grundsatsen om likhet inför lagen, därför att det ju kan hända, att det finnes andra än de af motionären påpekade samhällena, som behöfva detta. Men utskottet bör väl veta, att man i en sådan fråga måste draga upp en gräns, och vidare, att därför att motionären talat om vissa samhällen, är det intet hinder att utredningen utsträcker till andra. Och framför allt är det en ofta förekommande högst oriktig felsyn, att, därför att man icke kan ställa det väl för alla, man icke bör göra det för några. Man menar, att inga böra få en fördel, därför att icke alla kunna få den. Detta är ohållbart och kan icke försvaras, såvidt jag kan förstå.

Jag har däremot utgått från samma utgångspunkt som utskottet, att något bör göras på expropriationens väg, och jag föreslår, att man skall fortgå på denna väg. Det är icke något nytt och uppseendeväckande utan blott ett gradvis fortskridande på samma väg, som man förut användt. Jag har påvisat, att redan nu hafva vi expropriationsförfarandet stadgadt till indirekt gagn för jordbruket och för bosättningar i städer och liknande samhällen. Nästa steg är ju då att, där ett allmänt behof föreligger, söka på samma väg främja dessa frågor, i den mån det gäller bristande tillgång till själfva marken eller osäkerhet i besittningen till marken. Jag borde hafva tillagt, att det möjligen finnes också andra tänkbara åtgärder. Så t. ex. finnes det i Storbritanniens lagstiftning exempel på, att i fall som dessa, där det gäller att förnya ett arrende, har införts en

lagstiftning, som föreskrifver dels tvångsförnyelse af arrenden, dels bestämda maxima af arrendeafgifter, hvilket särskildt skett i Irland.

Framför allt anser jag det vara önskligt, att Riksdagen icke undandraget sig att visa, att den behjärtar frågans vikt genom att åtminstone begära en undersökning. Då skulle man kunna få veta, både omfattningen af missförhållandena och hvori de egentligen bestå, och då kunde vi också öfverskåda, huruvida de af mig förordade åtgärderna eller några andra kunde vidtagas. Och då utskottet hänvisar till att man på frivillighetens väg skulle kunna träffa uppgörelser, beror ju denna möjlighet på den rättsuppfattning, man kan bibringa vederbörande kontrahenter. Men om Riksdagen säger, att det icke kan göras något för att hindra jordägare att genom till och med ocker eller utpressning betinga sig oskäligen belopp af nuvarande tomtinnehafvarne, stärker man i stället en oriktig rättsuppfattning hos jordägarne. Genom en skrifvelse af innehåll, att det icke bör vara på det sättet, skulle man åtminstone vinna, att i många fall jordägare komme att tänka på, att man icke får göra så. Och då hade man åtminstone gagnat några af dem, som lidit af dessa missförhållanden.

Då utskottets vice ordförande gentemot mitt förslag så starkt betonade, att här förelåg en annan fråga, vill jag säga, att det är ett misstag, att man på den vägen kan i detta komma sakbehandlingen till lifs. Man får icke vara så formalistisk. Motionären har sagt, hvori missförhållandena bestå, och anvisat en möjlig utväg därur genom att bereda dessa husägare tillfälle att själfva inköpa den marken. Jag åter har föreslagit, att i stället samhället, som dock är sammanfattningen af dem, som bo där, skulle få köpa marken; och det är ju blott en annan sida af precis samma sak. Slutligen har jag i min kläm gifvit den omfattningen åt mitt förslag, att i detsamma äfven kunna inrymmas andra åtgärder än dem jag i motiveringen föreslagit.

Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Jag har varit med och försökt ordna denna fråga beträffande de bohuslänska fiskelägena, och jag har varit med i en kommitté, som med anledning af en Riksdagens skrifvelse varit tillsatt för att utreda denna fråga. Jag beklagar för min del, att motionären har begränsat sitt förslag till att endast omfatta byggnader, som uppförts å annan tillhörig mark inom köping, municipal- eller annat sådant samhälle, där allmän byggnadsordning tillämpas. Med en sådan affattning gör man en alltför stor inskränkning, ty då skulle icke alla de bohuslänska fiskelägena, som omfatta en befolkning af flera tusen personer, och för öfrigt alla fiskelägen utefter hela kusten komma med här, och icke heller en hel del samhällen vid sågverk, där förhållandena äro sådana att de icke kunna anses tillhöra den kategori, som motionärens förslag afser. Skola vi ha en lagstiftning i nu förevarande afseenden, bör väl denna lagstiftning vara så omfattande, att den blir gällande för alla de fall, som här kunna komma i fråga. Riksdagen har, såsom här

Angående rätt för ägare af byggnader å annans mark att tillösa sig marken.
(Forts.)

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)

redan blifvit sagdt, förut uttalat sig i frågan, och den kommité, som med anledning af Riksdagens skrivelse i ämnet tillsattes, afgaf år 1899 sitt utlåtande, och detta är ännu ute på cirkulation i vederbörande ämbetsverk och har icke hörts af här sedan dess — alltså på en 6 à 7 år. Jag tror att det vore skäl i att äfven den frågan toges i beaktande i sammanhang med den nu förevarande.

Beträffande den utväg, som lagutskottet här föreslagit, eller att Konungens befallningshafvande skulle försöka att på frivillighetens väg ordna denna sak, får jag säga, att jag icke tror, att man på det sättet kan komma till något resultat. I ett eller annat fall kan ju hända, att det verkligen lyckas, men i de flesta fall kommer det nog att visa sig omöjligt. I Göteborgs och Bohus län har nog landshöfdingeämbetet försökt detta sätt, men på endast ett eller kanske ett par ställen har saken kunnat ordnas.

Denna fråga är af mycket allmän betydelse; den går nämligen in på det sociala området och det kan verkligen frågas, om något kan anses viktigare, när det gäller att lagstifta rörande egnahemsfrågan, än just denna fråga. Vi bevilja ju anslag till fiskerinäringens befrämjande och till en hel del liknande företag, men det viktigaste är väl i alla fall, att de personer, som man där vill hjälpa, verkligen ha fast grund på fosterlandets mark. Om de icke det ha, så kan godtyckligheten spela alltför mycket in i deras förhållanden. Att inga stora olägenheter hittills visat sig härvidlag, det får man tillskrifva den omständigheten, att de, som äga jorden, varit rättfärdigt folk, som icke velat till fullo begagna sig af sin lagliga rätt.

Det har talats om, att man här endast skulle taga med sådana, som ha kontrakt på 30 år. Förhållandet är emellertid det, att i Bohuslän och, jag kan säga, så godt som hela kusten utefter har man i allmänhet inga skrifna kontrakt, utan det förekommer endast ett slags muntlig öfverenskommelse; man pekar ut en tomt och ägaren säger, att så och så mycket skall man årligen betala för den — det är alltsammans. Om en framtida jordägare ville strängt hålla på sin äganderätt, så kan man väl förstå, hvart det i sådana fall skulle bära.

Denna fråga är alltså af mycket stor betydelse, och jag anser det därför önskligt, att något härvidlag åtgöres. Jag skulle då närmast gå med på herr Lindhagens reservation angående aflåtandet af en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Men äfven denna reservation har sina brister. Reservanten säger nämligen, att undersökningen skall gälla »samhällen, som i motionen omförmälas», men de flesta af de stora fiskelägena i Bohuslän kunna icke betraktas som dylika samhällen, då de i allmänhet endast utgöra en del af en kommun.

Jag tror icke, att man kan lösa denna fråga på godtycklighetens väg, utan jag tror, att det bästa är att här tillgripa de utvägar, som expropriationslagen anvisar. Jag är den förste att erkänna äganderättens helgd, men när man ser, att nödvändigheten så kräfver, måste man göra undantag ifrån denna rätt. Hela vår expropriationslag är ju, kan man säga, ett undantag ifrån äganderätten; i flera fall får där den enskilda äganderätten maka åt sig

för samhällets bästa. Nu är det fråga, om det icke kan anses vara ett allmännyttigt intresse, att lägenhetsinnehafvarne i sådana samhällen, som det här gäller, hafva någon säkerhet för att få disponera tomterna till sina bostäder. Jag tror, att denna fråga är mycket viktig, och som vi finna af reservationen, har man i England redan slagit in på en lagstiftning i detta afseende.

Jag vill nu icke vidare orda om denna sak utan jag vill blott ha nämnt detta, för att, när denna fråga en gång toges upp, den må grundligt och allmänt utredas och att lagstiftningen kommer att omfatta allt det, som här kan ifrågakomma. Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr Jönsson i Färeköp: Lika litet som en annan af de talare, som här yttrat sig i frågan, tror jag, att motionären gifvit sin framställning en sådan form, att lagutskottet kunnat taga den utan vidare. Icke heller kan jag finna, att den ärade reservanten, herr Lindhagen, har varit så konsekvent, med hänsyn till motionens hufvudsyfte, att man kan utan vidare taga hans reservation. Jag anser för min del denna sak vara af en sådan behjärtansvärd beskaffenhet, att den måste påkalla den uppmärksamhet, som den i många fall förtjänar. När järnvägarne för en 30—40 år sedan började komma i bygderna, uppstodo här och hvar samhällen, hvilka på många ställen utvecklats till köpingar och municipalsamhällen. Många af dessa ligga på ofri grund; sålunda känner jag till ett ställe, där den mark, hvarpå samhället ligger, tillhör ett klockareboställe. Husägarne ha där försökt att lösa till sig den mark, som de ha byggt på, och i municipalsamhället har en byggnadsordning uppgjorts. Domkapitel och Konungens befallningshafvande och andra vederbörande ha bestyrkt önskvärdenheten af att sådana uppgörelser, som här antydts, borde komma till stånd. Att så emellertid icke har kunnat ske, har berott därpå, att det icke finnes någon lag i detta afseende. Då alla, både jordinnehafvarne, husägarne och alla vederbörande, anse, att det vore lyckligt att något gjordes i nu förevarande hänseende, så borde äfven något göras härvidlag. Jag hoppas därför, att frågan måtte komma igen och då på ett sådant sätt, att genom ett eller annat tillägg till expropriationslagen denna sak måtte ordnas på ett för alla tillfredsställande sätt.

Det är endast detta jag velat yttra, utan att på något sätt ha något yrkande att göra.

Herr Roos: Den egnahemskommitté, som år 1899 tillsattes af Kungl. Maj:t, fick i uppdrag att föranstalta om en utredning, huruvida och i hvilka afseenden ytterligare åtgärder kunde vidtagas för beredande af tillfälle för mindre bemedlade arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem. Detta uppdrag tolkades af kommittén sålunda, att den ägnade sitt hufvudsakligaste arbete åt beredande af möjlighet för arbetare, som icke dessförinnan hade egna hem, att förvärfva sådana. Däremot fäste den en mera underordnad vikt vid de sträfvanden, som ock förefinnas hos arbetare, hvilka ha egna

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
lösa sig
marken.
(Forts.)*

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)

hem på annans mark, att göra dessa hem till sina fullt egna tillhörigheter. Emellertid hade under kommitténs arbeten inkommit framställningar från fiskare i Bohuslän och från fiskare i Blekinge angående åtgärder, som skulle för dem underlätta möjligheten af att sitta kvar på sina en gång förvärfvade hem, och i anledning af dessa framställningar yttrade egnahemskommittén: »För att särskildt fiskarebefolkningens bostadsförhållanden skulle på ett nöjaktigt sätt kunna ordnas, syntes på många ställen vara nödvändigt, att staten inköpte hela det jordområde, på hvilket ett fiskeläge vore beläget, samt sedan lämnade befolkningen därstädes tillfälle att af staten förvärfva behöfliga tomtområden. Så hade helt nyligen till allmän belåtenhet skett vid Hanö fiskeläge i Blekinge län. Ett sådant förfarande fordrade emellertid iakttagande af vissa besvärliga och tidsödande formaliteter samt vore i hvarje särskildt fall beroende af Riksdagens pröfning och godkännande.

Kommittén hade därför ansett, att, i afvaktan på att frågan om åtgärder i allmänhet från statens sida till beredande af förbättrade bostadsförhållanden för fiskarebefolkningen blifvit afgjord, det borde tillkomma Kungl. Maj:t att, där så pröfvades nödigt af de medel, som ansloges till egnahemslän, använda någon del till att vid fiskelägen inköpa för det angifna ändamålet erforderliga jordområden. De bestämmelser, som kommittén sålunda funnit behöfliga närmast med afseende å fiskelägen, borde äfven gälla andra platser, där förhållandena vore likartade.»

Detta uttalande refererades af Kungl. Maj:t i den proposition i ämnet, som afgafs vid 1904 års riksdag, men någon hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga dessa af kommittén omfördälda åtgärder gjordes icke. Riksdagens beslut gick sålunda endast ut på att underlätta för arbetare, som icke hade egna hem, att kunna inköpa tomtområden för uppförande af sådana.

Denna fråga blef således helt och hållet olöst beträffande fiskarebefolkningen i fiskelägen, som i allmänhet bor på annans grund och för hvilka den är af en stor och omfattande betydelse. Jag kan nu icke uppgifva, huru många fiskelägen det finnes i Blekinge; det finnes dels större sådana med ett innevånareantal af flera hundra, dels mindre med ett 30—40-tal innevånare. Länsstyrelsen i Blekinge län har gjort sådana försök, som lagutskottet här talar om, att ordna förhållandet mellan fiskarne och jordens ägare, antingen på det sättet, att kontrakten blefvo skrifna — i vanligaste fall funnos förut inga sådana — och att dessa kontrakt blefvo in-tecknade i stamhemmanet, eller ock så att fiskarne blefvo ägare af de af dem bebodda lägenheterna. Men svårigheterna härvidlag ha varit sådana, att de stundom icke kunnat öfvervinnas. I ett fiskeläge t. ex., som ligger i västra Blekinge, tillhör jorden ett hemman, och hemmanet i sin ordning är fördeladt mellan ett 50-tal ägare, som ha större eller mindre lotter; somliga ägas af stärbhus och af stärbhusdelägare, och af dessa äro somliga utomlands. Detta gör, att det mött svårigheter att göra upp om frivilliga köp mellan ägarne af den mark, på hvilken de egna hemmen ligga, och fiskarne i fiskeläget,

som bebo dessa egna hem, och dessa svårigheter ha icke kunnat öfvervinnas.

Nu talar kommittén om den möjligheten, att staten skulle kunna köpa jordområdena i sådana fall, hvarom här är fråga. Så har ju skett hvad Hanö beträffar. Men där var det ett undantagsfall, i det att fiskeläget därstädes ägdes af en enda person, hvilket ju högst betydligt underlättade företaget, men att så är, torde vara att betrakta som ett nästan enastående förhållande. Nu är det ju många jordägare i Blekinge, som handla mycket juste och lojalt mot dessa fiskare; de höja icke arrendena, oaktadt de kunde vara i tillfälle därtill. Men naturligtvis äger det motsatta förhållandet också rum på flera än ett ställe. Det har sålunda händt, att då en fiskare fått hyra en liten plats, som varit utan egentligt värde för jordägaren, och där uppfört ett hus åt sig, gjort bryggor nere vid stranden och mera dylikt, med ett ord tillgodogjort sig platsen på bästa sätt, så har hyran blifvit fördubblad eller kanske tredubblad. Detta har i sin ordning haft till följd, att fiskarne de år, då fisket slagit mindre väl ut, lämnat detta yrke och i många fall emigrerat.

Jag återkommer till hvad jag nyss sade, nämligen att denna fråga är af stor betydelse och att jag anser, att statsmakterna icke böra lämna den utan uppmärksamhet. Jag kan därför icke fullkomligt ställa mig på samma ståndpunkt som motionären, herr Olsson i Blädinge. Han talar för det första endast om köpingar och municipalsamhällen. I Blekinge är icke ett enda fiskeläge, ej ens de större, municipalsamhälle. För det andra vill han utsträcka en ifrågasatt rätt att expropriera till enskilda tomtägare. Jag kan icke neka till att detta förefaller mig ganska betänkligt, och i det hänseendet ställer jag mig på samma ståndpunkt som den ärade talaren på halmstadsbänken. Gäller det däremot ett helt samhälle, ett fiskeläge, som vill expropriera ett större område, med gator och tomtor m. m., då vill jag vara med om expropriation.

I ett afseende vill jag således gå längre än motionären, i det att jag vill att icke blott municipalsamhällen, utan äfven andra samhällen skola komma med härvidlag; men i ett annat afseende vill jag icke gå så långt som han och medgifva denna expropriationsrätt för enskilda tomters innehafvare. Med en sådan uppfattning kan jag ju icke yrka bifall till utskottets hemställan, och jag har äfven i någon mån svårt att yrka bifall till herr Lindhagens reservation, men då det enda sättet att få frågan på något sätt framåt, att betona, att Andra Kammaren har intresse af frågans lösning, är att gifva sitt bifall till denna reservation, kommer jag, herr talman, att rösta därför.

Herr Nydal: Herr talman! Jag inser mycket väl, att man icke kan yrka bifall till den förevarande motionen, men däremot kan jag icke inse, hvarför jag icke skulle kunna yrka bifall till herr Lindhagens reservation. Jag har begärt ordet för att göra ett sådant yrkande och för att nämna, att det missförhållande, som den ärade motionären framdragit och som han enligt min tanke gjort rätt uti

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)*

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)

att bringa på tal här i Riksdagen, förefinnes äfven inom den ort, som jag tillhör. Motionen tyckes där ha framkallat ett mycket lifligt intresse, och jag har i anledning af densamma fått mottaga skrivelser, undertecknade af sammanlagdt ett hundratal personer, i hvilka skrivelser de ogynnsamma förhållanden, som dessa gårdsägare på ofri grund lefva under, mycket bjärt skildras. Man har äfven sändt mig afskrift af ett par arrendekontrakt, det ena på 50 år och det andra på lägenhetsinnehafvarens och hans hustrus lifstid. Enligt dessa kontrakt, som sägas vara typiska för kontrakt af detta slag, har lägenhetsinnehafvaren icke rätt att öfverlåta lägenheten — för hvilken han, i förbigående sagdt, får betala en förhållandevis hög arrendeafgift — åt annan person, ej heller att uthyra den eller inhysa främmade personer, ej heller i lägenheten idka handel eller, som det heter i kontrakten, »föra oljud». Om arrendatorn bryter mot något af dessa villkor — och det kan ju mycket lätt hända, om jordägaren vill ha sak med honom — så är han utan vidare uppsägning förlustig sin rätt. Men äfven om villkoren icke alltför strängt tolkas eller tillämpas, så kunna tydligen förhållandena i allt fall blifva mycket bekymmersamma, ja, rent af olidliga för lägenhetsinnehafvaren. Han önskar t. ex. flytta till annan ort, där tillfälle yppas till en rikligare utkomst; hvad skall han då göra med gården? Han får icke hyra ut den, och vill han sälja den, måste han hembjuda den åt jordägaren, som visserligen kan vara nog hyggelig att ersätta lägenhetsinnehafvaren hans arbete och nedlagda kostnader, men som också kan bjuda så godt som ingenting för gården. I det senare fallet har lägenhetsinnehafvaren att taga i öfvervägande, hvilketdera som för honom ställer sig mindre ofördelaktigt: antingen att för den större arbetsförtjänstens skull flytta från orten och så godt som bortskänka gården, som kanske kostat honom de största ansträngningar och uppoffringar, eller att stanna kvar, behålla gården och åtnöja sig med en mindre, måhända alltför otillräcklig arbetsförtjänst. Valet kan ju blifva mycket svårt.

Men icke nog härmed. Äfven om lägenhetsinnehafvaren önskar bo kvar i sin gård och på det samvetsgrannaste sätt fullgör kontraktets alla bestämmelser, så synes det dock kunna inträffa, att han får gå som sparfven från axet, det vill säga utan ersättning afstå från tomten med sina därpå nedlagda mödor och omkostnader. Ty i kontraktet finnes ingenting nämndt om in-teckningsrätt för kontraktets bestånd, hvarför, om stamhemmanet öfvergår till annan ägare, det torde stå i dennes fria skön att låta gården vara kvar eller ålägga dess ägare att taga bort den, och i det förra fallet — om gården får stå kvar — efter behag öka arrendeafgiften, något som måste förefalla lägenhetsinnehafvaren så mycket hårdare, som gården för honom förlorar i värde för hvarje år, som går, och ju närmare det lider mot arrendetidens utgång.

Det kan ju icke nekas till, att dessa lägenhetsinnehafvare befinna sig i ett beklagligt osäkerhetstillstånd. Det är icke min mening att här uttala något klander mot jordägarne för att de ha så stränga bestämmelser i kontrakten; jordägaren är ju i sin fulla rätt, om

han icke vill sälja någon del af sina ägor eller låta hvem som helst bygga och bo därpå, ty det är på landet icke lika likgiltigt, hvem man har till närmaste granne, som det är t. ex. här i Stockholm. Men äfven om man från jordägaresynpunkt mycket väl kan förstå dessa kontrakt, bli de därför icke lindrigare eller dragligare för lägenhetsinnehafvaren. Han har det i alla fall som han har det och sitter snart sagdt på gunst och nåd i sin egen gård.

Nu kan det ju invändas, att det är lägenhetsinnehafvarens ensak, om han skrifver under ett ofördelaktigt kontrakt, och att statsmakterna icke ha något med den saken att skaffa. Ja, om det vore fråga endast om några enskilda personers intressen, kunde ju detta vara riktigt, men här gäller den verkligen ett stort samhällsintresse. Dessa arrenden äro för tusentals obemedlade personer i vårt land enda sättet att förskaffa sig eget tak öfver hufvudet. Att köpa en byggnadstomt har man icke råd till — byggnadstomterna äro i allmänhet dyra på dessa platser, hvarom här är fråga — och att på billigare villkor, än jag nu har nämnt, arrendera en sådan, det får man icke, och så underkastar man sig det ofördelaktiga kontraktet, kanske i förhoppning att framdeles få råd att förvärfva tomten med full äganderätt. Men den dagen kommer aldrig, ty jordägaren vill då icke sälja den, eller också fordrar han ett pris, som lägenhetsinnehafvaren icke ser sig i stånd att kunna betala. Den ursprungliga stenbacken har genom lägenhetsinnehafvarens trägna arbete med dess uppbyggnad och planering, måhända också genom samhällets utveckling under tiden, fått ett ökad värde för jordägaren, och de små besparingar, som lägenhetsinnehafvaren möjligen lyckats att skrapa ihop, räcka icke till för att betala det sålunda höjda värdet. Och så går det, som jag antydt, med hans vackra dröm om det egna hemmet. Han har »ett eget hem», där han knappast kan känna sig som hemma hos sig och som han har föga eller ingen utsikt att få öfverlämna åt sina barn.

Jag erkänner villigt, att jag icke vet, hvad som kan eller bör göras i denna sak, men jag har icke kunnat underlåta att framhålla den vanskliga ställning, i hvilken dessa lägenhetsinnehafvare befinna sig. Jag har, under det att jag sökt att sätta mig in i deras förhållanden, tyckt mig förnimma ett mångtusenstämmigt rop om hjälp från det sträfsamma och försakande småfolket till dem, som ha makten i samhället. Onekligen ha statsmakterna gjort alltför litet för att understödja våra arbetares aktningvärdas, vackra och fosterländska — i ordets bästa mening fosterländska — sträfvan att förvärfva sig egna hem. Att det är ett stort och viktigt samhällsintresse, att denna sträfvan omhuldas, uppmuntras och understödjes, behöfver ju icke här påpekas.

Men hvad kan göras i det här föreliggande fallet? Genom en rättvis och förnuftig, med ett ord en tidsenlig arrendelagstiftning borde, synes mig, något kunna uträttas för *framtiden*. Och vore det månne ett alltför stort ingrepp i äganderätten, om en sådan lagstiftning — om och när den kommer till stånd — skulle få retroaktiv verkan? Och kunde icke, såsom herr Lindhagen ifrågasätter i sin

Angående rätt för ägare af byggnader å annans mark att tillösa sig marken.
(Forts.)

Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)

reservation, staten eller samhället tillerkännes rätt att, där så pröfvas nödigt, exproprieras mark att upplåtas såsom byggnadstomter åt arbetare vare sig med full äganderätt eller på arrende? Att exproprieras jord för allmänt behof är ju icke stridande mot vårt folks rättsuppfattning, och jag tror, att den sak, som här är i fråga, verkligen kan anses såsom ett af samhällets lifsintressen. I alla händelser synes det önskvärdt, att frågan utredes, och jag skall därför be att få yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Jag ber emellertid att få tillägga, att de missförhållanden, som här äro i fråga, icke inskränka sig till de af motionären omförmälda samhällena, utan att de förekomma äfven på många andra ställen, kanske öfver hufvud taget allestädes, där någon större industriell verksamhet finnes och en tätare befolkning samlat sig. Ungefär hälften af de personer, som undertecknat de nyssnämnda skrivelserna till mig, äro bosatta inom sådana samhällen, där städernas byggnadsordning icke tillämpas. Men den undersökning, som herr Lindhagen förordat, torde väl, om den annars blir af, komma att, såsom den ärade reservanten äfven antydt, utsträckas äfven till andra samhällen än sådana, där städernas byggnadsordning tillämpas.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till herr Lindhagens reservation.

Häruti instämde herrar *Hörnstén, Johansson* i Jönköping och *Johansson* i Öija.

Herr Ahlstrand: Jag ber, herr talman, att allenast få uttala mitt instämmande i herr Lindhagens reservation på grund af de erfarenheter jag har från de båda norrländska länen särskildt beträffande sågverk och lastageplatser därstädes; och jag behöfver därvidlag ej gå längre än till de vid Ume älfs utlopp belägna tre stora sågverken, Holmsund, Sandvik och Obbola, som äga en folk-mängd af sammanlagdt omkring 3,000 människor och där det är stort behof af att åtgärder vidtagas uti ifrågavarande hänseende. På dessa ställen finnas inga äganderättsaftal, på sin höjd nyttjanderättsaftal; och åtminstone ett af sågverken, som äger jorden omkring sågen, har icke lämnat en enda skriftlig rad ifrån sig. Arbetarna få där intaga 3 à 4 kappland i någon stenig skogsbacke för att uppodla till potatisland och möjligen bygga på. Men skulle denne arbetare råka att få händerna i kanttrissan och således för all framtid bli omöjlig till arbete eller skulle han drunkna mellan stockarna, som skola sorteras, eller på annat sätt ljuta döden, får han eller hans efterlevande lämna den lilla torfva, som med svett och möda och mest på fritid uppodlats, och som man kanske ställt i utsikt för arbetaren att få behålla för alltid. Sådant kan väl ej vara annat än hårdt och obilligt. Ar 1904 eller 1905 blef jag anmodad att medla vid ett tillfälle, då mannen dött och efterlämnat änka jämte minderåriga barn i fattiga omständigheter. Sågverksägaren — jag tror han hette Hillman, och boende någonstädes i Söderhamnstrakten — ville ej lämna ifrån sig några papper vare sig på nyttjande- eller äganderättsaftal; och hela saken rörde endast

4 à 5 kappland jord af sandig beskaffenhet. Jag tror äfven, att länsstyrelserna skola komma till korta uti sina medlingsförsök, om de nu ens vilja medla uti en sådan sak, som berör rent privata intressen. Deras arbetsbörd är nog tung utan att de behöfva slita sådana tvister.

Jag förstår nog utskottets ställning till frågan, men jag kan å andra sidan icke finna någon farlighet ligga däruti, att Riksdagen i en så viktig angelägenhet begär en utredning, hvarför jag tager mig friheten yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)*

Herr Widén: Ehuru det icke finnes antecknad på detta betänkande, är förhållandet det, att jag ej varit med om den slutliga behandlingen inom utskottet af detta ärende och redigeringen af betänkandet. Jag har emellertid i afseende å det slut, hvartill lagutskottet kommit, samma åsikt som utskottet, ehuru jag väl för min del skulle önskat motiveringen något annorlunda.

Det är nog så, att hvad en hel del af de talare, som uppträdt i frågan, anfört, ligger åtskilligt på sidan om ämnet. Det har talats så mycket om egnahemsidén. Ja, därom äro vi alla nog öfverens, att denna sak är förtjänt att på alla sätt befordras. Alla äro vi nog i hög grad intresserade för den idén och dess framgång, speciellt är detta förhållandet med mig. Men man får väl lof att hålla sig till hvad som det här är fråga om. Såsom herrarne finna, yrkar motionären här, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, »om och i hvilken ordning ägare af byggnader, som uppförts å annan tillhörig, inom köping, municipal- eller annat sådant samhälle, där allmän byggnadsordning tillämpas, belägen och på minst 30 år upplåten byggnadstomt, må vinna rätt att vid nyttjanderättstidens utgång tillösa sig tomten, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill nämnda utredning föranleder». D. v. s. motionären vill, att dessa husägare skola få rätt att vid kontraktstidens utgång *köpa* själfva tomten. Detta innebär helt enkelt ett yrkande, att kontrakten i denna del skulle annulleras. Gällande lag, hvilken var densamma, då kontrakten afslötos, säger ju, som bekant, att vid aftalstidens slut — aftalen gälla för en tid af högst 50 år — marken skall utan lösen hemfalla till jordägaren, vare sig förbehåll i motsatt riktning gjorts eller icke. Och nu skulle statsmakterna helt enkelt stryka ett streck öfver dessa bestämmelser genom att berättiga dessa husägare att vid kontraktstidens slut tillösa sig marken, till förfång för jordägarens i gällande lag grundade rätt. Kunna herrarne finna det möjligt att göra något sådant?

För min del vill jag ju icke förneka, att det råder ganska stora missförhållanden just i detta stycke beträffande ifrågavarande samhällen och äfven en del andra tätare bebyggda platser i vårt land; och äfven jag anser, att det är af nöden att söka afhjälpa dessa missförhållanden. Jag har själf haft tillfälle att konstatera dylika inom ett sådant samhälle i Södermanland, nämligen Vingåkers stations-samhälle. Men beträffande detta är det dock ej samma svårigheter, som i motionen närmast beröras, utan där bero olägenheterna på

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tillösa sig
marken.
(Forts.)*

att samhället är beläget på en fideikomissegendom, hvars innehafvare ej velat gå invånarnes önskan till mötes och affyfta fideikommissnaturen från det område, som upptages af samhället. I öfrigt hafva förhållandena inom municipalsammhällena i Södermanlands län reglerats till belåthenhet, delvis under medverkan af myndigheterna. Men när jag sålunda medger, ja, är lifigt öfvertygad om att det på en hel del ställen verkligen råder missförhållanden i detta hänseende, kan jag därför icke vara med om att söka afhjälpa dem på sätt motionären föreslår. För mig skulle detta innebära, att statsmakterna med afseende på vissa speciella fall skulle göra en särskild lag, som inhiberade verkan af kontrakt, som ingåtts under skydd af lag, som gällt och ännu gäller. — Jag tänker mig, att saken möjligen kunde hjälpas genom ändringar i lagstiftningen om nyttjanderättsförhållandena, såsom herr Nydal i sitt anförande delvis antydde. Att nu närmare angifva, i hvilken riktning och på hvad sätt detta skulle äga rum torde emellertid icke erfordras eller vara lämpligt, helst motionären icke framställt något yrkande härom.

Nu har en reservant sökt hjälpa motionären på ett alldeles särskildt sätt, hvilket, enligt mitt förmenande, fullständigt skiljer sig från hvad motionären själf önskat. Motionären har begärt, att lägenhetsägare skall få rättighet att vid aftalstidens slut tillösa sig d. v. s. köpa den till lägenheten hörande jorden. Nej, säger reservanten, så kunna vi icke göra. Jordägaren skall blifva skyldig att afstå jorden, men icke heller husägaren skall få den, utan samhället skall få rätt att expropiera marken från jordägaren, så att hvarken husägaren eller jordägaren har något med den att skaffa, utan den skall bli samhällets egendom. Och han går i den delen — åtminstone att döma af motiveringen — så långt, att han vill tillämpa detta icke allenast där husägarna hafva allenast nyttjanderätt till marken, såsom i motionen förutsattes, utan äfven där äganderätten till tomtplatsen redan förut tillhör de enskilda gårdsägarna; äfven där detta är fallet, skulle samhället kunna expropiera marken och göra den till samhällets egendom. Men hvarför skulle då icke detta kunna äfven utsträckas till städerna? Äro vi beredda att gå så långt? Reservanten åsyftar, hvad han än menat i sistberörda afseenden, i hvarje fall något helt annat, än hvad motionären begärt. Jag kan icke finna annat — för så vidt hans yrkande skall tagas såsom en enhet, omfatta både motivering och kläm — än att han har gått långt utöfver motionen. Nu medger jag, att han skrivit klämman synnerligen försiktigt för att icke framkalla propositionsvägran från talmannens sida. Men reservationen, tagen i sin helhet, går som sagt ut på något annat, än hvad motionären önskat och begärt.

Förvisso är den fråga, som reservanten här framkastat, en fråga, som tränger till sin lösning och i en framtid, kanske icke alltför aflägsen, också kommer att lösas. Jag tror emellertid icke, att det är lämpligt, att Riksdagen eller nu dess Andra Kammare skulle på grund af en motion, som handlar om någonting helt annat, besluta sig för en skrivelse af den räckvidd, som reservationen innebär.

Nu är det visserligen sant, att Första Kammaren antagit lagutskottets hemställan, så att det icke blir någon skrifvelse af den här gången, äfven om Andra Kammaren skulle besluta i enlighet med reservantens åsikt, och det kan därför vara mindre farligt. Mig synes dock att Andra Kammaren icke heller bör fatta ett sådant beslut. Är det så att denna fråga tränger till sin lösning — något som också är min uppfattning — må då ett förslag, om *den saken*, behörigen genomtänkt, framläggas till Riksdagens pröfning.

Angående rätt för ägare af byggnader å annans mark att tillösa sig marken.
(Forts.)

Herr talman, jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Zimdahl: Den föreliggande frågan är obestriddigen af den beskaffenhet, att här kunna framläggas ganska talande skäl både för och emot densamma. För min del har jag emellertid den uppfattningen, att skälen för att något måste göras äro i väsentlig grad öfvervägande, och därför ber jag, herr talman, i korthet att få yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Herr Lindhagen: Det glädde mig att höra herr Roos' instämmande i den uppfattning som jag framlagt i min reservation. Den ärade talaren framhöll nämligen, att han ville gå längre än motionären därutinnan, att han ville utsträcka förslaget till att omfatta flera samhällen än sådana hvarest byggnadsstadgan för rikets städer gäller. Däremot sade han, att han ville inskränka motionärens yrkande i det afseende, att han icke ville tillåta enskilda gårdsägare att exproprieras mark, medan han däremot gärna ville tillerkänna samhället rätt att göra det, då han ansåg att en sådan expropriation från samhällets sida vore det enda man kunde repliera på. Det är alldeles detsamma som min reservation innehåller!

Nu tillade herr Roos visserligen, att han icke *fullt* kunde instämma i motionen, men han skulle ändock rösta för det i densamma framlagda förslaget. Detta lärer, enligt hvad herr Roos sedermera upplyst mig om, hänsyftat på, att i reservationens kläm hänvisades endast till de af motionären åberopade samhällena. Här emot vill jag då erinra, att jag i min motivering framhållit, att motionärens förslag borde utvidgas. Jag kunde icke i klämman göra detta yrkande, ty då hade jag ju utsatt mig för propositionsvägran, utan jag måste sätta det i motiveringen; och det är ju det vanliga tillvägagångssättet för att amplifiera en för snäf framställning.

Hvad särskildt herr Widéns anförande angår, tror jag, att, när han så skarpt framhåller att reservationen gäller en helt annan sak än motionen, detta nog beror på att vi i själfva saken äro af olika mening. Vill man verkligen göra något och anser att man ej har annat val än att gå expropriationsvägen, då förstår man, att reservationen och motionen röra samma sak; men när man, såsom herr Widén och delvis äfven vice ordföranden i lagutskottet, bekämpat just min uppfattning med stark öfvertygelse, då kommer man helt naturligt mera in på den vägen att i försvarsändamål suggerera sig till den åsikten, att det är en helt annan sak reservationen afser.

*Angående
rätt för ägare
af byggnader
å annans
mark att
tilllösa sig
marken.
(Forts.)*

Saken är densamma: det stora samhällsbehofvet. Det är detta motionären framhållit. Han säger att det råder ett osäkerhetstillstånd, i det att husägarne ej hafva någon trygg besittningsrätt till själfva marken. Sedan antyder motionären, att detta beror på arrendekontrakten och föreslår, att husägaren skall få lösa marken. Om man ej är med på den sålunda anvisade utvägen, kan man emellertid såsom det i alla dylika fall plägar tillåtas, i stället säga, att för att afhjälpa ett missförhållande som en motion påpekar, så skola vi icke gå den vägen som motionären föreslagit, utan en annan väg. Men saken är densamma.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, proposition dels å bifall till utskottets hemställan, dels ock å afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen vid utlåtandet afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hafva flertalets mening för sig. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Lindhagen vid utlåtandet afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 98 ja mot 87 nej, hvadan kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

*Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af justitieombudsmannens framställning rörande antagande af lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

Uti sin till innevarande års Riksdag afgifna ämbetsberättelse hade justitieombudsmannen hemställt,

1:o) att Riksdagen måtte för sin del antaga följande

*Lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.**Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Äskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda. Kommer den, som till biträde förordnats, ej vid rannsakingen tillstädes, eller framställes först vid rätten begäran om biträde, varde biträde af rätten förordnad, om lämplig person finnes att tillgå. Ej må den omständigheten att biträde ej kan af rätten anskaffas utgöra hinder mot rannsakingens företagande. Innan biträdet blifvit i målet hördt, må dock icke mot den häktades bestridande slutligt utslag af rätten meddelas.

2 §.

Vill häktad ej såsom rättegångsbiträde använda den, som därtill förordnats, äger han ej ånyo förordnande påkalla, där ej rätten finner honom hafva giltig anledning att med den förordnade ej åtnöjas.

3 §.

Varder häktad, som biträde erhållit, under rannsakingen lös-gifven, upphøre det för biträdet meddelade förordnande.

4 §.

Rättegångsbiträde, hvarom i denna lag sägs, njute skäligen ersättning af allmänna medel, efter ty rätten bestämmer. Beslut om sådan ersättning gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan afgift genast till-handahållas biträdet. I slutliga utslaget pröfve rätten, huruvida ersättningen skall till statsverket återgå, vare sig af allmän åklagare eller af enskild part. Ej må åklagare eller målsägande därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blifvit utan skäl anställt, ej heller den tilltalade, där han ej varder till ansvar i målet dömd.

Genom denna lag göres ej ändring i hvad som förordnats uti 12 § i lagen den 14 juni 1901 om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

2:o) att, vid bifall till hvad af justitieombudsmannen blifvit under 1:o) hemställt, Riksdagen måtte medgifva, att af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare,

Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

vittnen och parter finge utgå den kostnad, som enligt den föreslagna lagen kunde drabba statsverket.

Utskottet hemställde

1:o att Riksdagen i anledning af justitieombudsmannens ifrågasvarande framställning måtte för sin del antaga följande

Lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Äskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete, dock ej under två år, efter lag följa kan, hjälp i rättegången, och säger han sig — — af rätten meddelas.

2 §.

Vill häktad — — — — ej åtnöjas.

3 §.

Varder häktad — — — — förordnande.

4 §.

Rättegångsbiträde — — — — i målet dömd.

Genom denna lag — — — rättegångsbalken;

och 2:o att, vid bifall till hvad sålunda blifvit under 1:o hemställt, Riksdagen måtte medgifva, att af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter finge utgå den kostnad, som enligt den af utskottet föreslagna lagen kunde drabba statsverket.

Efter föredragning till en början af utskottets under *punkten 1:o* gjorda hemställan begärdes ordet af

Herr Hagström, hvilken anförde: Herr talman! Det lagförslag, som här föreligger och hvilket är detsamma, som Kungl. Maj:t framlade vid riksdagen 1904, innebär ett stort och viktigt steg framåt mot förverkligandet af grundsatsen om allas likhet inför lagen. Kärnpunkten uti detsamma är, att hvar och en häktad person skall kunna, därest han så önskar, erhålla rättegångsbiträde, förordnad af Konungens befallningshafvande och i vissa fall af

rätten, samt att detta rättegångsbiträde skall åtnjuta ersättning af allmänna medel.

Visserligen medgifver vår rättegångsordning, att anklagad må få förskaffa sig allt det biträde i rättegången, som han kan önska. Men då det gäller en häktad person, är detta medgifvande af tämligen illusorisk beskaffenhet. Ty anskaffandet af rättegångsbiträde försvåras ju betydligt, icke blott af den belägenhet, hvari den häktade befinner sig, utan i vida högre grad af den omständigheten, att han i vanliga fall är i saknad af medel till bekostande af sitt rättegångsbiträde. Under det sålunda den bemedlade, därest han råkat i konflikt med lagen, lätt kan skaffa sig rättslig hjälp, måste den obemedlade i samma kasus reda sig utan sådan hjälp. Det är gifvet att för den obemedlade måste därför risken vara vida större att tilläfventyrs bli oskyldigt dömd eller få sitt brott hårdare bedömdt än det möjligen kan hafva förtjänt. Jag säger icke att så blir förhållandet, icke ens i de flesta fall, men risken därför föreligger alltid.

Behovet af en lag, sådan som den här föreliggande, framhölls med styrka i statsrådsprotokollet den 31 december 1902 af dåvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet äfvensom af justitieombudsmannen i hans senaste ämbetsberättelse. Då deras anföranden stå aftryckta i sammansatta stats- och lagutskottets här föreliggande utlåtande, skall jag icke besvära kammaren med att åhöra ett uppreparande af desamma. Så mycket synes vara tydligt, att det bör vara samhällets plikt att se till, att äfven den obemedlade, då han blifvit beröfvad sin frihet, kan komma i tillfälle att erhålla den rättsliga hjälp, hvaraf han möjligen kan vara i behof.

Då detta lagförslag förelåg vid riksdagen 1904 såsom kungl. proposition, blef det i hufvudsak tillstyrkt af sammansatta stats- och lagutskottet, dock med den begränsning, att rättegångsbiträde på statens bekostnad icke borde lämnas åt en hvar häktad, utan blott till sådana, som voro häktade för brott, hvarå straffarbete efter lag kunde följa. Såsom skäl härtill anförde utskottet, att det vore svårt att på förhand beräkna den ifrågavarande lagens inflytande på rättsskipningen. Längre ned nämner utskottet dock ett annat skäl, hvilket säkert torde hafva varit det hufvudsakligen bestämmande. Det heter där:

»En dylik begränsning vore enligt utskottets åsikt påkallad jämväl ur kostnadssynpunkt, särskildt då, såsom af chefen för justitiedepartementet äfven anmärkts, någon tillförlitlig beräkning af den kostnad, som genom lagförslagets genomförande skulle tillskyndas statsverket, icke låte sig göra.»

Som bekant föll lagförslaget förra gången det förevar, på grund af Första Kammarens afslag.

Hvad säger nu manne sammansatta stats- och lagutskottet i är om det af justitieombudsmannen till Riksdagens förnyade pröfning framställda lagförslag, hvilket, såsom redan nämnts, i allt väsentligt är lika med Kungl. Maj:ts förslag år 1904? Jo, utskottet säger, att förslaget innebär »en utveckling af den princip, som redan finnes i

Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

gällande lag uttalad, nämligen att en hvar, som är för brott tilltalad, må för tillvaratagande och bevakande af sina intressen begagna sig af rättegångsbiträde». Detta har emellertid, säger utskottet, »faktiskt gestaltat sig så, att i regel endast den tilltalade, som äger medel att bekosta sådan rättslig hjälp, kommer i åtnjutande af denna förmån, under det att den medellöse oftast är utestängd därifrån», och utskottet tillägger vidare, att ifrågavarande lagförslag uppställer fordan på statens mellankomst för att bereda äfven de medellösa tilltalade, om de så önska, tillfälle till dylik rättshjälp, men denna rättighet hade dock ansetts böra begränsas till de fall, där behovet af rättshjälp mest framträder, eller då den tilltalade hålles häktad. Slutligen säger utskottet:

»Att den tanke, som sålunda ligger till grund för förslaget, innebär något tilltalande, och att förslaget härutinnan är ett uttryck för en riktig princip, torde icke kunna förnekas.

Utskottet har därför funnit saken vara af den stora vikt och betydelse, att densamma syns utskottet icke böra förfalla, utan nu i någon mån komma till lösning; och har utskottet härvid icke kunnat undgå att taga hänsyn till den omständigheten, att justitieombudsmannen, hvars verksamhet torde hafva förskaffat honom särskild erfarenhet och insikt på detta område, funnit sig manad att i kraft af sitt ämbete påkalla Riksdagens uppmärksamhet för frågan. En lagstiftning af ofvan antydda art torde också utan tvifvel hafva allmänna meningen för sig.» Så långt utskottet.

Efter detta uttalande, och sedan utskottet sålunda framhållit, att förslaget vore uttryck för en riktig princip, hade man väl bort kunna vänta, att utskottet hade tillstyrkt det föreliggande lagförslaget oförändradt i hela dess utsträckning. Så har dock ingalunda varit fallet. Utskottet föreslår i § 1, icke att hvarje häktad skall genom statens bemedling erhålla rättshjälp, icke ens så mycket, som föreslogs 1904, eller att hvarje häktad, som vore tilltalad för brott, hvarå straffarbete kunde följa, skulle erhålla denna rättshjälp, utan endast de värsta brottslingar, de som begått brott, hvarå dödsstraff eller åtminstone straffarbete i 2 år eller däröfver kunde följa. Har sålunda brottslingen gjort sig skyldig till ett mindre brott, så att han icke kan ådömas så mycket som 2 års straffarbete, så anser utskottet, att rättegångsbiträde på samhällets bekostnad skall honom förmenas. Mina herrar, jag vet icke, om Ni anser, att det är logik uti detta. Det finnes dock verkligen ett logiskt sammanhang mellan utskottets motivering och det slut hvartill det kommit, om man, såsom utskottet synes hafva gjort, betraktar frågan hufvudsakligen från kostnadens synpunkt och ej i första hand såsom en humanitär fråga om hvad som är öfverensstämmande med billighet och rättvisa. Jag vill ej heller neka till, att, om detta förslag skulle blifva lag och få den utsträckning, som justitieombudsmannen ifrågasatt, så skulle onekligen kostnaderna ibland kunna bli rätt betydliga. Men om man kan instämma med justitieombudsmannen, då han säger, att det är uppenbart, »att behovet af rättegångsbiträde är enahanda för en häktad, antingen det brott hvarför han är ställd under tilltal är

belagdt med straffarbete eller blott fängelse», om man i likhet med utskottet finner justitieombudsmannens förslag vara uttrycket för en riktig princip, så bör man icke låta kostnaderna afskräcka. Jag tror, att den kostnad, som skulle kunna bli en följd af att förslaget antoges såsom lag i hela dess utsträckning, icke skulle vara så svår eller omöjlig för vårt land att bära. Visserligen hyser jag icke några förhoppningar att gent emot ett enigt sammansatt stats- och lagutskott kunna få en ändring i förevarande lagförslag till stånd, men, då jag emellertid anser, att utskottets förslag är en halfmesyr, som, därest det blifver lag, skulle för lång tid framåt utgöra ett hinder för den fullständiga och den enda riktiga lösningen af frågan, skall jag tillåta mig att yrka afslag på § 1 i utskottets förslag och bifall till samma paragraf i det af justitieombudsmannen framställda förslaget.

*Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Herr *Ericsson* i Ahlberga instämde häruti.

Herr *Larsson* i Lund: Jag har begärt ordet för att uttrycka min förvåning öfver att anträffa ett enhälligt utskott i detta förslag, som innefattar ett högst väsentligt steg tillbaka från den ståndpunkt kammaren intog för 2 år sedan. Dessutom är själfva formuleringen af § 1 i förslaget, sådant det gjorts af utskottet, i hög grad sväfvande och otillfredsställande. Utskottet vill tillerkänna den, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete, dock ej under 2 år, kan följa, rättighet att påkalla hjälp vid rättegången. Hvad menar utskottet med detta? Jag tror mig veta, att utskottet tolkar detta så, att, därest straffarbete i 2 år eller däröfver ingår i straffskalan, så skulle den häktade kunna påkalla rättshjälp. Men jag vet också, att detta uttryck, som ju är hämtadt från promulgationslagen till strafflagen kan tolkas och af många jurister tolkats så, att straffarbete i 2 år skall vara minimum i den straffskala, som kommer att tillämpas. Då förslaget ju åsyftar, att den häktade skall kunna vända sig till Konungens befallningshafvande för att kunna få hjälp i rättegången, skall man då verkligen förutsätta, att Konungens befallningshafvande skall företaga ett slags preliminär pröfning för att afgöra, huruvida den häktade är misstänkt för ett sådant brott, att han kan göra anspråk på bistånd i rättegången eller icke.

Att utskottet kan komma till detta resultat, det är ju i det hela ganska naturligt, då man öfvergifver den enda rätta och enkla principen, att den, som staten beröfvar tillfälle att själf skaffa sig nödigt biträde i rättegången, bör vara berättigad att påkalla af staten anordnad rättshjälp, sålunda att hvar och en häktad bör vara berättigad att påkalla dylik hjälp. Jag skulle därför gärna vilja instämma i den förste talarens yrkande, om jag trodde, att det skulle kunna leda till någonting. Men jag betviflar, att ett yrkande här i kammaren på bifall till justitieombudsmannens framställning kan upptagas till pröfning, då icke någon ledamot af utskottet accepterat justitieombudsmannens förslag. Då jag således icke är öfvertygad

Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

om, att justitieombudsmannens förslag här ens kan komma under omröstning, finner jag mig däraf förhindrad att biträda den föregående talarrens yrkande. Ett afslag återigen skulle vara ganska betänkligt. Ty genom detta utskottets förslag är dock den princip införd i vår lagstiftning, att häktad skall äga rätt att påkalla af staten anordnad rättshjälp. Och blott att få denna princip erkänd anser jag dock vara ett ganska viktigt steg. Därför, huru otillfredsställd jag än är med utskottets förslag och motivering, vill jag dock icke yrka afslag. Ty jag tror icke såsom den föregående talaren, att ett bifall till utskottets hemställan skall för långliga tider undanskjuta uppnåendet af det mål, hvartill man vill sträffa och som af justitieombudsmannen uppställts, utan jag tror, att, om man antager utskottets förslag, skall man ha lätt att sedan utsträcka denna rätt att påkalla rättshjälp till hvarje häktad.

Jag begärde ordet egentligen endast därför, att jag icke ville, att Andra Kammaren i år skulle taga ett så stort steg tillbaka från sin ståndpunkt 1904, utan att i kammaren höjdes någon röst mot en sådan tillbakagång.

Herr Zetterstrand: Inom Andra Kammaren har sedan länge den önskan uttalats, att man skulle ställa det så, att häktad finge rättshjälp genom statens försorg. Beträffande denna fråga har mellan kamrarna hittills rådt alldeles bestämdt olika meningar, och på grund däraf föll frågan vid 1904 års riksdag. Nu har den åter kommit till behandling inom utskottet i samma skick som år 1904. Vi befunno oss då inom utskottet i den situation, att somliga yrkade rent afslag, andra bifall till förslaget; och resultatet blef då alldeles gifvet. När man nu denna gång från förstakammarledamöterna inom utskottet fick röna större tillmötesgående, och man såg, att en utväg fanns att få en viss lösning på frågan, hafva vi andrakammarledamöter inom utskottet tagit i mycket allvarligt öfvervägande, huruvida vi skulle tillbakavisa ett sådant anbud. Vi hafva ansett oss icke kunna det. Och ehuru jag för min personliga del hyser samma uppfattning som de föregående talarne, var jag likväl med alla utskottsledamöter från Andra Kammaren ense därom, att, när förstakammarledamöterna inom utskottet velat gå oss så mycket tillmötes, som här var fallet, kunde vi icke underlåta att acceptera deras anbud. Resultatet har också blifvit, att Första Kammaren antagit det föreliggande förslaget. Gör Andra Kammaren detsamma, ha vi kommit ett långt stycke på väg till lösningen af denna fråga i den riktning, Andra Kammaren önskar. Ty steget är mycket stort. Den inskränkning, som här föreslås, är ingalunda så stor, som det vid första påseendet kan förefalla. Det gäller nämligen, huru man tolkar denna bestämmelse i § 1 af lagförslaget — — — »häktad såsom misstänkt för brott, hvarå dödstraff eller straffarbete, dock ej under 2 år, efter lagfölja kan. . .» — — — Jag skall vara den första att medgifva, att detta uttrycksätt icke är lyckligt. Men vi ha använt det just därför, att samma uttrycksätt återfinnes i promulgationslagen till strafflagen § 19 mom. 5, och som det där tolkas, är det på det liberala sätt, att

därunder i allmänhet anses komma de fall, där straffarbete i 2 år ingår i latituden. Och om man tolkar det så, då täcker det de allra flesta af förekommande fall. För att emellertid leda det därhän, att lagtolkningen måtte gå i den riktningen och så att säga binda fast den i detta fall, hafva vi äfven i motiveringen uttalat, att rätten för tilltalad att erhålla rättegångsbiträde bör begränsas till dem, som hållas häktade såsom misstänkta för brott, hvarå kan följa dödsstraff eller straffarbete, dock ej under 2 år, eller sålunda uttalat oss för en begränsning till de fall, då häktningsåtgärden är i lag ovillkorligen föreskrifven. Vi ha sålunda sammanbundit dessa bägge lagrum med hvarandra i den förhoppningen, att lagtolkningen skulle komma att ske på samma sätt i båda fallen. Och sker det så, hvarom jag för min del är öfvertygad, då ha vi tagit ett mycket stort steg på denna väg mot målet. Att underlåta att taga ett sådant steg tror jag vore ytterligt oklokt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Häruți instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Eriksson* i Bäck och *Lundblad*.

Herr Martin: Det kan väl synas, som om de, som hysa ett lefvande intresse för den fråga, som här föreligger, skulle vara sammansatta stats- och lagutskottet odeladt tacksamma för det förslag, som utskottet framlagt, emedan det ju innebär ett erkännande af en länge omstridd och bestridd princip på lagstiftningens område, nämligen principen om rätt för obemedlad brottsling, som hålles häktad, att erhålla rättshjälp på allmän bekostnad. Men jag tror också, att, om man erkänner detta, kan man icke underlåta att anse, att det sätt, hvarpå sammansatta utskottet löst denna fråga, icke kan på något vis vara tillfredsställande. Det har påpekats, att en väsentlig inskränkning blifvit gjord i justitieombudsmannens framställning. Och jag kan icke för min del dela den mening, som herr vice ordföranden i sammansatta utskottet har uttalat, nämligen att det här använda, från promulgationslagen till strafflagen hämtade uttryck kan få den vidsträckta tolkning i tillämpningen, som han förutsatte. Det synes mig alldeles gifvet, att med det uttryckssätt, som lagen använder och som är fullkomligt lika med promulgationslagens föreskrifter om ovillkorlig häktning, där det heter, att den, som är tilltalad för brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete, dock ej under 2 år, efter lag följa kan» etc., lagen afser de s. k. gröfre brottmålen, vid hvilkas bestraffning icke ingår eller är afsedd någon lägre strafflatitud än straffarbete i 2 år. För denna min åsikt har jag, enligt hvad jag har mig bekant, hemul i den uppfattning, som delas af de flesta, äfven vetenskapligt bildade, jurister. Och jag tror icke, att man utan en mycket hårdragen tolkning af bestämmelsen kan komma till en annan uppfattning. Om så är förhållandet, blir denna förmån att erhålla af staten anordnad rättshjälp inskränkt till ett ringa antal förbrytelser. Den kommer nämligen att omfatta

*Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Angående
rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

hufvudsakligen endast majestätsbrott, några mycket svåra förfalskningsbrott, de allra värsta slagen af frihetsbrott, slafhandel och handel med negrer, af menedsbrotten, sådana som begåtts mot bättre vetande, af sedlighetsbrotten, de gröfsta och mest sällan förekommande, och slutligen mord och dråp. Däremot undantagas från denna lagstiftning i allmänhet tjufnadsbrotten, äfven i deras gröfsta former, bedrägeribrotten och de flesta andra brott, hvarför personer i allmänhet hållas häktade.

Med denna åsikt måste jag anse, att, äfven om genom detta utskottets utlåtande gifves ett vackert erkännande åt en omstridd princip, är dock denna lagstiftning i praktiken af föga betydelse.

En annan synpunkt har äfven från sakkörarehåll framhållits och det med mycket eftertryck, nämligen att lagen icke innehåller den allra ringaste befogenhet för den häktade personen att själf få öfva något som helst inflytande på valet af sin sakkörare. Det heter i lagförslaget, att när han anmäler sig hos Konungens befallningshafvande för erhållande af rättegångsbiträde, skall Konungens befallningshafvande utse sådant, och när han anmäler det hos rätten, skall rätten utse sakkörare. Han har därvid icke någon som helst förslagsrätt. Han blir icke hörd rörande den, som skall utses till hans sakkörare. Då man som jag har den bestämda uppfattningen, att det för utförande af svarstalan i brottmål kräfves stort förtroende mellan den tilltalade och hans sakkörare, att det kräfves, så att säga, en viss samhörighet dem emellan, tror jag, att det sätt att lösa denna fråga, som nu föreslagits, endast kommer att föranleda, att de rent juridiskt formella spörsmålen blifva af försvarsadvokaten framdragna för rätten, men att den moraliska sidan af saken, det som framför allt är af betydelse för ett rätt bedömande af den tilltalades brott, icke kommer till sin rätt.

Det kunde göras flere anmärkningar mot det föreliggande förslaget. Men då jag icke har mod att yrka afslag på en reform, som i alla fall går i rätt riktning, har jag velat inskränka mig till detta korta anförande. Jag tror, för att återkomma till hvad jag nyss sade, att på den väg, som den sociala utvecklingen nu går, och då man vet, att i de större städerna bilda sig frivilliga sammanlutningar för beredande af rättshjälp åt de obemedlade, en lösning af frågan utan alltför stora kostnader verkligen skulle kunna åstadkommas.

Emellertid vill jag på anförda grunder icke göra något annat yrkande än om bifall till det föreliggande förslaget.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Efter det herr talmannen gifvit proposition å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Efter föredragning härupå af sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om jordregister för städerna och med dem jämförliga orter m. m., lämnades på begäran ordet till

Herr von Geijer, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord, icke så mycket till försvar för den af mig och mina medmotionärer väckta motionen som fast mera till förklaring af densamma.

Vidare har jag ett annat syfte med att härvidlag säga några ord. Jag har nämligen ansett mig på ganska goda grunder våga hysa en bestämd förhoppning att den mening, vi ville uttrycka, skall, ehuru sammansatta stats- och lagutskottet enhälligt afstyrkt densamma och således ett bifall till utskottets hemställan blir Riksdagens beslut, likväl nå fram till den ort, dit vi velat adressera vår motion.

Inskriftningsväsendet rörande fastigheter skötes ju, som bekant, hos oss, i likhet med hvad förhållandet är i andra länder, af domstolarne. De rättsurkunder, som där föras, äro af tvegeganda art *dels* protokoll *dels* också de s. k. fastighetsböckerna. Dessa senare äro en sorts register öfver hvad som förekommit i protokollet. Dessa fastighetsböcker föras på olika sätt i stad och på land. I städerna är, som bekant, tomten enhet, och för hvarje tomt upplägges ett specialiseradt upplägg.

Fastigheten såsom sådan beskrives, kartlägges m. m. — individualiseras med ett ord rätt nog. Styckas en sådan tomt, uppläggas nya upplägg för tillkomna delar. Så är emellertid icke förhållandet på landet med fastighetsböckerna. Där är enheten i regel hemmanen, undantagsvis lägenheten eller skattelagd så kallad härlighet exempelvis fiske eller dylikt. Men om ett hemman undergår någon förändring, vare sig genom ägostyckning eller annorledes, uppläggas icke ett nytt upplägg, utan man endast skrifer in efter hand de förändringar, som inträffat. Det är uppenbart, att till följd häraf uppläggen skola bli oformligt stora och omöjliga att få en öfverblick öfver. Jag vill såsom exempel nämna, att i en domsaga i Värmland finnes ett upplägg, på hvilket äro gjorda 700 inskrifningar. Låt vara, att detta är ett undantag, men det är klart, att under alla förhållanden sådana böcker skola vara mycket oformliga och svåra att handtera. De infördes genom författningar af år 1875, och inneburo då en mycket god reform i och för sig. Men förhållandena hafva förändrats under tiden, och någon ytterligare reform torde nu vara af behovet påkallad.

Vidare är något annat att märka visavis dessa fastighetsböcker, och det är, att man icke torts tillägga dem hvad vi på vårt juristspråk kalla »vitsord». En domare får icke utfärda bevis efter fastighetsböckerna, utan detta skall ske efter protokollet. Visser-

Angående
jordregister
för städer
m. m.

Angående
jordregister
för städer
m. m.
(Forts.)

ligen användas i praktiken uteslutande fastighetsböckerna, men finnes ett fel i fastighetsboken, och återfinnes detta i det bevis, som utfärdas, så är domaren ansvarig därför. Han har icke rätt att åberopa, att det är fel i fastighetsboken, tillkommet utan hans förvållande. Alla dessa omständigheter har lagberedningen, som för närvarande är sysselsatt med jordabalken, tagit i betraktande och funnit det symmerligen lämpligt, att en radikal reform på detta område vidtages. Under fjolåret föredrog lagberedningen för de personer i Riksdagen, hvilka innehafva ordinarie domarebefattning, konturerna af detta förslag. Ännu har kommittén icke kommit fram till något positivt stadgande, utan ligger frågan ännu i preliminärt stadium. Men jag skall icke fördjupa mig här, utan endast säga, att förslaget åsyftar att gå i den riktningen att gifva vitsord åt fastighetsböckerna, icke åt protokollet, hvilket endast skulle föras i särskilda fall, nämligen då ansökan afslås.

En gifven följd däraf skulle bli, att fastighetsbokssystemet måste helt och hållet omändras. Man måste för hvarje fastighet få ett bestämdt individualiseradt upplägg. Ett sådant, som jag nämnde, på 700 inskrifningar skulle vara omöjligt. Under behandlingen häraf kom lagberedningen till insikt om, att det vore omöjligt att få en sådan individualisering af fastigheterna på landet, med mindre man ändrade jordeboken såsom sådan. Jordeboken har ju varit hos oss en sorts blandning af skattelängd och fastighetsregister. Men ett verkligt fastighetsregister i modern bemärkelse, som innehåller förteckning och beskrifning på alla fastigheter i riket, har det icke varit. Detta sammanhänger som bekant med grundskatterna. Med anledning häraf skref lagberedningen till Kungl. Maj:t och begärde, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en kommitté, som i sin ordning skulle undersöka, om icke dess förslag till ny jordebok kunde genomföras. Därvidlag nämndes icke något om städerna. Skälet därtill torde ha varit, att lagberedningen gått ut från den uppfattningen, att man skulle kunna, i analogi med hvad redan ägde rum i städerna, upplägga sådana nya fastighetsböcker, som jag nämnde, d. v. s. sådana, som skulle kunna tillerkännas vitsord. Med denna begränsning i uppdraget fullgjorde denna kommitté sitt åliggande, och har numera aflämnat sitt förslag, hvilket äfven blifvit utdeladt i kammaren. Men förslaget har, som bekant, fått den begränsning, att städerna icke kommo med. Det är denna sista omständighet, som vi velat framhålla i vår motion. Vi hade ingen annan kanal att få vår mening fram till regeringen än att låta den gå genom Riksdagen.

Såsom jag nämnde, torde lagberedningen hafva ansett, att städernas fastighetsförhållanden vore så ordnade, att de nya fastighetsböckerna utan vidare kunde uppläggas. Vi hafva emellertid kännedom om, att så icke är förhållandet, åtminstone icke på alla platser. Detta har föranlett vår önskan, att innan Kungl. Maj:t framlägger ett förslag, så radikalt, som jag nämnde, Kungl. Maj:t måtte föranstalta om, att en undersökning äfven angående fastighetsförhållandena i städerna äger rum. Själf torde jag på detta område kunna säga, att jag kan visa fram det mest eklatanta bevis på nödvändigheten

af en dylik undersökning. Trelleborgs stad skall med sig förena Trelleborgs landsförsamling, och denna förening skall äga rum under närmaste framtiden. De kamerala förhållandena inom landsförsamlingen förete ett fullständigt kaos. Det område, som det gäller, belöper sig till cirka 1,800 tunnland, men detta område är styckadt i icke mindre 14- å 15- hundra små parceller. Där finnes ingen möjlighet att få laga skifte. De kamerala förhållandena passa icke in på skiftesstadgan, och Kungl. Maj:t har i två fall sagt, att något vitsord till laga skifte icke kan äga rum. Sedan har församlingen begärt, att en ny jordebok skulle uppläggas, emedan den, som finnes, ingen motsvarighet har på marken. Detta förslag har dock af skäl, som icke höra hit, icke kunnat realiserats. Skulle nu ett sådant förslag, som lagberedningen har å bane, läggas fram, utan att därvidlag någon som helst utredning åstadkommes äfven hvad städerna angår, skulle detta förslag vara helt enkelt omöjligt. Låt vara att de förhållanden, jag berörde i Trelleborgs landsförsamling, äro i viss mån ett undantag, och att de flesta stadssamhällets fastighetsväsen är så pass ordnad, att det icke skulle vålla allt för stort besvär att upplägga böckerna i enlighet med förslaget, är det dock många platser, bland andra Helsingborg, där fastighetsförhållandena äro mycket krångliga. Oafsedt detta äro i allmänhet de områden, som icke ligga inom det planlagda området, i ganska otillfredsställande skick härutinnan. Beskrifning finnes i regel icke, utan allt efter som ett område lagfäres, föres det in i fastighetsböckerna. Det är som sagt vetskaper om dessa förhållanden, som gjort att vi velat bringa fram till vederbörandes kännedom nödvändigheten att, innan förslaget framlägges, åstadkomma en utredning om jordeboksförhållandena jämväl i städerna.

Som jag nämnde i början af mitt anförande, våga vi motionärer hoppas, att ehuru Riksdagen kommer att bifalla sammansatta utskottets afstyrkande hemställan, syftet likväl skall nå fram till vederbörande, och jag finner ett stöd härför i den motivering, som utskottet gifvit sin hemställan. Utskottet skriver på sid. 4: »Då emellertid, efter hvad det vill synas, lagberedningen på sitt program upptagit frågan om förändradt fastighetsboksystem, samt förslag till lösningen af denna fråga icke lär väntas komma att afse endast landsbygden utan jämväl stadssamhällen, torde det också kunna förut sättas, att Kungl. Maj:t, utan framställning från Riksdagen, låter verkställa de utredningar och förberedande undersökningar, som för frågans lösning jämväl beträffande städerna kunna erfordras.» I dessa ord ligger ju en bestämd uppmaning. Och i det jag nu ber att få understryka dessa ord och uttalar en bestämd förhoppning, att Kungl. Maj:t, när frågan en gång behandlas och kommer åter till Riksdagen, skall hafva tagit hänsyn till dessa Riksdagens ord, ber jag, herr talman, att få tillkännagifva, att jag icke har något särskildt yrkande att göra.

Herr *Söderbergh* i Karlshamn instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
jordregister
för städer
m. m.
(Forts.)*

§ 12.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 4, i anledning af väckt motion om tullfrihet för zinkstänger; och

n:o 5, i anledning af väckt motion om tullfrihet för halm- och bastflåtor m. m.; samt

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 27 § i lagen angående solidariska bankbolag den 18 september 1903 och 23 § i lagen angående bankaktiebolag af samma dag.

§ 13.

Om upphäfvande af familjefideikommiss.

Slutligen förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion om upphäfvande af familjefideikommissstiftelser i fast egendom.

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått emottaga en inom Andra Kammaren af herr *H. A. Segerdahl* väckt motion, n:o 84, hvori föreslagits, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestående familjefideikommissstiftelser i fast egendom på landet och i stad upphäfdes, äfvensom förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid siste innehafvarens död kunde erfordras.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville, i anledning af förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t, efter verkställd utredning rörande de i riket bestående familjefideikommissstiftelser i fast egendom, täcktes taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor gällande bestämmelser om dylika stiftelser kunde upphävas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill den verkställda utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herr *C. A. Sjöcrona*, som hemställde, att Riksdagen måtte finna förevarande framställning icke till någon åtgärd föranleda; samt herrar *S. A. A. Lindman* och *A. F. O. Cederberg*, hvilka instämt med herr *Sjöcrona*.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Friherre *Hermelin* yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag är genast villig att medgifva, det fideikommissinstitutionen liksom allt annat mänskligt är behäftad med brister och ofullkomligheter. Men

jag har icke i detta sakförhållande funnit tillräcklig anledning att instämman med eller omfatta tankegången i de talrika motioner om fideikommissstiftelsernas upphäfvande, hvilka under de senaste åren gång på gång dykt upp ur motionsfloden. Jag skall nu be att i största möjliga korthet få angifva några skäl för detta mitt uttalande.

Af Konungens befallningshafvandes femårsberättelser för åren 1896—1900 framgår, att de jordbruksfastigheter å landet, hvilka äga fideikommissnatur, utgjorde 3,060 mantal, hvilket gör 4,6 procent af hela mantalet för riket och 4,2 procent af sammanlagda taxeringsvärdena å alla landets jordbruksfastigheter. Efter att hafva påpekat detta säger motionären — och utskottet instämmer ju med honom — följande: »Det är sålunda en icke ringa del af Sveriges jord, som genom fideikommissinrättningen är bunden och undantagen från det fria utbytet.» Man hade väl här väntat sig en helt annan slutsats dragen af den gjorda premissen. Man hade väntat att få höra att det således vore endast en mycket ringa del af Sveriges jordbruksfastigheter, som ägde fideikommissnatur o. s. v. Ty att fyra hundra delar utgör en mycket ringa del mot nittiosex hundradelar, det torde väl vara odisputabelt, så vidt eljest icke mina matematiska reminiscenser och instinkter förts in på alltför krångliga avvägar.

Motionären och hundrade med honom och före honom hafva framhållit, att det allmänna rättsmedvetandet skulle känna sig kränkt af fideikommissinstitutionen och dess bibehållande. Ett sådant påstående tarfvar emellertid bevis. För min del är jag tvärtom af den bestämda öfvertygelsen, att det allmänna rättsmedvetandet tager denna institution med absolut lugn, trots alla de försök, hvilka med motioner, sådana som den nu föreliggande, gjorts för att söka pigga upp detsamma, och tron mig, mina herrar, då jag påstår att, om det allmänna rättsmedvetandet aldrig blifver utsatt för hårdare knuffar än det får genom denna institution och dess fortsatta tillvaro, så är det allmänna rättsmedvetandet sannerligen att gratulera. Och hvarför skulle detta reagera just emot denna institution? Hvarför skulle icke det allmänna rättsmedvetandet med bra mycket mera skäl reagera mot ett sådant institut i vår lagstiftning, som t. ex. rätten för innehafvaren af en förmögenhet att, oaktadt bröstarfvingar efterlefva, förfoga öfver ända till hälften däraf, så att han kan gifva ett af sina barn ända till hälften af sin egendom och låta de andra sju dela den andra hälften? Skulle icke detta uppröra det allmänna rättsmedvetandet lika mycket, för att nu icke tala om olikheten i giftorätt beträffande ärfd eller före äktenskapet förvärfvad fastighet på landet?

Nej, det gäller här någonting annat, något som också blifvit af den ärade motionären påpekadt och hvarigenom han till mycket stor del slår, som man säger, hufvudet på spiken. Härmed vill jag alls icke gifva den ärade motionären något som helst personligt sidohugg, utan jag vill tvärtom i detta fall göra gemensam sak med honom, då jag nu hänsyftar på en egendomlighet i tidsandan — men till skillnad från motionären anser jag icke, att denna egendomlighet i

Om upphäfvande af familjefideikommiss.
(Forts.)

Om upphäfvande af familjefideikommiss.
(Forts.)

tidsandan bör genom lagstiftningsåtgärder premieras — och det är den tendens till missnöje, den anstöt som väckes genom tvånget att beträffande något, som man ser framför sig, nödgas säga: här är något som för mig är oåtkomligt, något som jag icke kan köpa för pengar.

Om man nu, mina herrar, erinrar sig, att taxeringsvärdet af landets fideikommissfastigheter år 1882 gick till 84 miljoner kronor, men redan år 1890 var höjdt med omkring 20 miljoner kronor till 104 miljoner kronor, och år 1895 hade stigit till omkring 110 miljoner kronor, d. v. s. 26 miljoner kronors förhöjning på 13 år, och om man vidare erinrar sig den bokstafligen oerhörda och orimliga arfsskatt, som lagts på jordegendom med fideikommissnatur och slutligen att lagen af den 27 april 1810 förbjuder stiftandet af nya fideikommiss samt tillstodjer upptagandet mot in-teckning af lån i fideikommissedomar, så torde denna institution med dess starkt privata karaktär få anses hafva blifvit därmed i alldeles tillräckligt hög grad föremål för myndigheternas och statsmakternas omsorg. Att nu icke 1810 års män gingo längre än till ett förbud mot stiftandet af nya fideikommiss, för detta har man helt säkert att tacka deras uppfattning, att man icke borde alltför obesväradt handskas med alltjämt respekterade åskådningar och rättsgrunder.

Jag skall nu be att få fästa herrarnas synnerliga uppmärksamhet på det sakförhållandet att nästan alltid, när uti främmande länder fideikommissinstitutionen blifvit upphäfd, detta har skett efter en revolution eller efter politiskt upprörda tider. Så i Preussen år 1850, två år efter 1848 års oroligheter, ehuru där, så snart man hunnit något lugna sig, eller redan år 1852, förbudet mot fideikommissers stiftande återtogs, med den påföljd att i det landet två femtedelar af alla fideikommissen äro stiftade efter nämnda år 1852. Så ock i Nederländerna år 1833, så i Italien 1865: i båda dessa länder har det, som jag säger, varit efter en revolution eller under politiskt upprörda tider, som man riktat sin uppmärksamhet på ifrågavarande förhållanden. Men då vi nu, mig veterligen, icke på sista tiden haft någon revolution här i landet, och det med fog har påståtts, att det svenska folket är ett trögt folk, fullt af hetsigheter, så anser jag, att man i detta fall bör låta trögheten, det vill här säga besinningsfullheten, råda och icke förhastas sig genom fastslående af ett prejudikat, som i en framtid kanske visar sig icke vara fullt så oskuldsfullt som man nu vill förespegla oss.

Utskottet — om jag minnes rätt, eller kanske var det motiönären — påpekar nu såsom ett skäl för denna institutions upphäfvande den fördel som skulle ligga däri, att därigenom underlättas åtkomsten af jord för bildande af hem på egen grund. Ja, ingen kan mer än jag vara intresserad för egna hems- och småbrukarfrågan, eller med större otålighet än jag vänta på dess alltmer omfattande utveckling. Men nog är i alla fall, i detta sammanhang, ett framhållande af nyssnämnda skäl väl starkt. Med frångående af en under århundraden öfverallt i hela den civiliserade världen följd civilrättslig praxis att icke låta en lag hafva retroaktiv verkan

fordrar man, att fideikommissinstitutionen skall med makt upphävas, för att, som det heter, underlätta småbrukens uppkomst och utveckling. Ligger det då icke närmare tillhands att, i den mån man för småbrukarväsendets upphjälpande behöfver tillgång till mera jord än som kan tillhandahållas genom det enskilda initiativet, fordra, det staten, denna kolossalt stora jordinnehafvare, med fastigheter taxerade till ett värde af 140 miljoner kronor, skall för detta ändamål gå tillhanda med anskaffande af jord, som på allt lättare och förmånligare villkor kan få klyfvas, styckas och säljas till dem, som däraf äro i behof. Jag vill i detta sammanhang påminna om den oerhörda massa af större eller mindre landegendomar, som ständigt nu för tiden salubjudas. Här är icke fråga om att söka finna jord som kan få köpas, utan i stället att finna tillräckligt många köpare för den jord som är till salu. Oerhörda massor af större eller mindre landegendomar salubjudas, af godsägare, hvilka icke kunna få debet och kredit att gå i hop eller hvilka tröttnat på jordbrukarens yrke och längta in till städernas lugn, och af hemmansägare, hvilka önska flytta in till närmaste stad eller stationssamhälle i ny egenkap af agenter eller trävaruhandlande, med hvilka nya lifsuppgifter följer den åtrådda titeln af grosshandlare.

Nu vill man upphäva fideikommissinstitutionen, och då uppstår frågan hvilka som skola få sig emellan dela dess tillgångar. Man skulle väl vara berättigad tro att, om fideikommissen upphävas och donatorernas testamenten förklaras ogiltiga, fideikommissstillgångarna skulle fördelas emellan testators nu lefvande arfvingar efter lag, i den mån dessa kunna uppsökas och finnas. Men nu föreslår man i stället, att dessa fideikommissegendomar skola fördelas mellan den siste innehafvarens arfvingar, hvilket ju blir det rena absoluta godtycket, ty den senaste innehafvarens arfvingar behöfva ju alls icke vara identiska med testators arfvingar. Man kunde då med lika fog föreslå, att dessa fideikommiss skulle indragas till statsverket eller skänkas till något välgörande ändamål; detta vore icke mera godtyckligt. Ty fideikommissen äro icke --- något som ofta förbises --- någon innehafvarens tillhörighet eller hans kvarlåtenskap, när han dör, utan ett fideikommiss utgör ett slags stiftelse, en fond som användes till familjens eller släktens båtnad. Häraf framgår också hålllösheten af den invändningen, att de yngre barnen till en fideikommisshafvare skulle kunna med fog klaga öfver att de icke få någon del af fideikommissegendomen. De klaga i regeln aldrig, och kunna heller icke med fog klaga, ty de hafva icke ett ögonblick tänkt sig fideikommissegendomen såsom faderns eller ens familjens tillhörighet, och de säga sig själfva: hade icke fideikommisset funnits till, så hade vi kanske icke heller fått de fördelar af uppfostran eller på annat sätt, hvilka vi nu åtnjutit.

Säkert är också, mina herrar, att, om fideikommissegendomarna förlora sin fideikommissnatur, det alls icke blir småbrukare och dylika personer, som få godt af en sådan förändring, utan det blir i stället kapitalisterna som få fördel däraf; i många fall blir det

*Om upp-
höfvande af
familjefidei-
kommiss.
(Forts.)*

kanske skogssköflare, som få hand om egendomen och vansköta densamma.

Man frågar sig, hvad har väl egentligen strängt och objektivt taget, hvad har väl egentligen staten och Riksdagen att skaffa med denna privatinstitution, så länge dess befintlighet icke är till förfång för någon, allra minst för det allmänna? Främmande kunna icke hafva skada däraf, och de yngre barnen till fideikommissinnehafvarne klaga, såsom jag påpekat, icke, och med den utveckling, som lifränte- och lifförsäkringsverksamheten numera tagit, kan fideikommissinnehafvaren med lätthet i mån af tillgångar sörja äfven för de yngre barnen. Dessa fideikommissieegendomar, stiftade på sin tid under framsynt välmening och i full öfverensstämmelse med den tidens lagar, borde väl åtminstone beredas den hedern att få själfdo, äfven om, såsom motionären med en nästan hörbar suck i motionen påpekat, de komma att dö mycket långsamt, ett sakförhållande, som jag för min del anser vara ett mycket kraftigt vittnesbörd om såväl fideikommissinstitutionens som dess innehafvares vederhäftighet.

Man gör, mine herrar, den reflexionen: är allt så väl beställt i alla vårt statslifs detaljer, är det så väl sörjdt för handels- och sjöfartsnäringarne, äro alla de stora och djupgående samhällsreformer, som föreligga för oss, så väl förberedda och våra intressen gent emot främmande länder tillvaratagna, såsom vår rättighet och skyldighet är att tillvarataga dem intill yttersta skärfven, ja, är allt detta väl beställt, då, men icke förr, kan det vara tid för lagstiftarne i riksförsamlingen att gå in på en sådan fråga som denna, hvilken dock, sedd ur det allmännas och särskildt från statsmakternas synvinkel, måste betecknas såsom en privat fråga af mycket anspråkslösa dimensioner.

Vi med mera konservativ anläggning få ofta anvisningar på England och råd att taga efter engelska förhållanden såsom varande synnerligen välgörande för oss. Det är mycket bra, men jag skall be att få kvittera anvisningen med en vördsam erinran, att England par préférence respekterar gamla åskådningar och gamla tiders arf i institutioner och seder och respekterar dem icke blott så länge de äro möjliga att upprätthålla, utan respekterar dem just på grund af deras ålder långt, långt efter det de blifvit absolut omöjliga. någonting, som kan vara skäl att erinra oss här i vårt land, där reformifvern så ofta visar sig hufvudsakligen i en mycket stark känsla af olust vid allting, som hunnit blifva mer än ett eller tvåhundra år gammalt.

Mina herrar, jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill endast säga, att ehuru jag efter naturens ordning själf en dag kommer att blifva innehafvare af ett fideikommiss, icke ens illviljan själf kan påstå, att jag här talar i egen sak, då ju, såsom motionären och utskottet påpekat, den nu föreslagna ändringen icke skulle gå ut öfver någon nu lefvande, således hvarken öfver mig eller min son, utan det är följaktligen helt och hållet ur principiell synpunkt, som jag velat något skärskåda dessa sakförhållanden. Den tanken är mig motbjudande, att denna institution, hvilken, i enlighet med

hvad själfva dess namn säger, blifvit i full öfverensstämmelse med på den tiden gällande lagar öfverlämnad åt efterkommandes omvårdnad med förtroende, icke skall respekteras nu, det är mig motbjudande, att dessa testatorer skulle hafva missräknat sig, då de hoppats på respekt för sina lagligen stiftade fideikommiss, respekt äfven af vår tid, och det är därför, herr talman, som jag tillåter mig yrka afslag å utskottets hemställan.

Om upphäfvande af familjefideikommiss.
(Forts.)

Herr Segerdahl: Herr talman! Denna fråga har varit behandlad många gånger inom Riksdagen och den har här i kammaren de sex sista gångerna afgjorts på det sätt, att man bestämdt uttalat sig för fideikommissens upphäfvande, *utan att någon röst höjts däremot*. Sista gången något ord sades till förmån för institutionen var år 1889. Därefter har, såvidt jag kan erinra mig, endast en talare haft något att yttra i denna fråga. Det var också en fideikommissarie, men han yrkade, på grund af den personliga erfarenhet han hade om fideikommissen, på deras afskaffande. Nu har åter den ärade talaren, som först hade ordet i denna fråga, här låtit höra ett eko af alla de skäl, som i medkammaren brukas anföras till försvar för fideikommissens bibehållande. Jag vill icke ingå i något bemötande af dessa skäl. De äro många gånger vederlagda, och tiden är nu så långt framskriden, att jag icke skall uppehålla kammaren med att yttra mig något därom.

Jag har emellertid sedan i går fått en liten förhoppning, att denna gång icke blott denna kammare skall bifalla det förslag, som föreligger, utan att äfven Första Kammaren skall förena sig om förslaget, och denna min förhoppning grundar sig därpå, att Första Kammaren tagit sig en hel veckas betänketid på förslaget; det skall nämligen där icke förekomma till behandling förr än i dag åtta dagar. Jag vågar hoppas, att detta uppskof har skett, på det att man skall kunna få tillfälle att grundligt och sakligt öfverväga frågan, och gör man det, tror jag ej, att resultatet kan bli mer än ett, nämligen det, som Andra Kammaren många gånger har kommit till.

Jag vågar uttala den förhoppning, att Andra Kammaren äfven nu måtte vidhålla samma åskådning i frågan som vid många föregående tillfällen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Segerdahl förenade sig herrar *Jansson* i Krakerud, *Andersson* i Hasselbol och *Berg* i Göteborg.

Friherre Adelswärd: Jag hade nästan föresatt mig att icke begära ordet i denna fråga, då det ju kan betraktas, som om jag skulle tala i egen sak såsom själf varande fideikommissarie. Emellertid har jag ansett det vara min rätt och plikt att uttala de åsikter jag hyser i frågan, så mycket hellre som, såsom här förut framhållits, hvilket beslut än kommer att fattas, det icke kommer att inverka på den nu lefvande generationen, och jag sålunda för min del kan betrakta mig såsom opartisk.

Om upphäfvande af familjefideikommiss.
(Forts.)

Den föregående ärade talaren nämnde, att den siste som yttrat sig, då frågan förut varit före i kammaren, äfven var en fideikommissarie, men att hans yttrande gick i den riktningen, att han yrkade fideikommissens upphäfvande på grund af den erfarenhet han erhållit af desamma. Jag tror, att den fideikommissarien torde vara ganska ensam om sin ståndpunkt. Jag tror, att icke blott fideikommissarierna själfva, utan i nästan ännu högre grad de släkter, inom hvilka fideikommiss finnas, hålla på deras fortvaro. De inse deras betydelse för slakten och därigenom äfven för samhället, och känslan af orättvisa mot de släktmedlemmar, som icke blifva delaktiga af fideikommissen, torde vara mycket sällsynt.

Det var emellertid ett skäl, som den förste ärade talaren icke kom i håg att påpeka, som särskildt gifvit mig anledning att begära ordet. Det har nämligen så väl i motionen som i utskottets betänkande framhållits såsom ett skäl mot fideikommissen, att särskildt jordegendomar på landet af fideikommissnatur skulle vara illa skötta och därigenom således vållas en verklig skada för samhället. Jag vågar på det bestämdaste bestrida ett sådant påstående, som för öfrigt allenast blifvit helt lösligt framkastadt utan ett spår af bevisning. Jag är alldeles öfvertygad om, och jag vädjar i detta afseende till de landtmän, som finnas i denna kammare, att om man skulle vilja göra en samvetsgrann och objektiv statistik, skulle man snart finna, att fideikommissjorden i regel är vida bättre skött än vanlig arfvejord. Att missförhållanden kunna påvisas, bestrider jag visst icke, men undantagen kunna icke här gälla såsom bevis.

Det var egentligen detta påstående jag ville tillbakavisa, ty vore det verkligen så, att fideikommissjorden vanvårdades, så skulle äfven jag anse, att däri låge ett försvar för fideikommissens upphäfvande, men då detta icke är förhållandet, så förefinnes åtminstone icke det skälet för afskaffande af fideikommissen.

Herr talman, jag anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Zetterstrand: Jag vill icke inlåta mig på de små skäl för och emot, som här anförts, och särskildt vill jag gifva den sista ärade talaren rätt däri, att många fideikommiss finnas, som äro synnerligen väl skötta, och bland dem måhända allra främst just det, som innehafves af honom.

Men det är icke dessa små skäl, som gjort, att Andra Kammaren alltid ställt sig på den sidan, att den önskat fideikommissens upphäfvande, utan det har varit af helt andra skäl. Det har varit känslan af det upprörande däri, att inom en del familjer led efter led skall förekomma, att en familjemedlem skall gynnas och alla de andra åsidosättas. Detta är stridande mot all svensk åskådning, och när vi redan år 1845 kommit därhän, att dotter skall ärfva lika med son och således kommit till den uppfattningen, att syskon hafva lika rätt till föräldrarnes egendom, hvarför skall då detta icke tillämpas på alla? Det kan väl icke vara rimligt, att den omständigheten, att det finnes en del gamla urkunder sedan flere år-

hundraenden tillbaka, att dessa urkunder och hänsyn till döda människors rätt skall hafva större betydelse än ett helt folks åskådningsätt. Dessa gamla urkunder kunna icke hafva större rätt till fortbestånd än Sveriges lagar och icke större rätt att fortleva än Sveriges grundlagar, utan dessa kvarlevor af en gången tids åskådningsätt och dessa institutioner måste försvinna. Men på samma gång skall man gå tillväga så, att icke några rättskränkingar åstadkommas, och man har därför också velat bestämdt uttala, att det icke varit någon tanke på, att någon nu lefvandes rätt skulle rubbas, utan att meningen är, att de nya bestämmelserna skola tillämpas först på nya generationer. Det är således meningen, att saken skall genomföras utan några våldsamma rubbningar och just därför, att här nu icke är fråga om någon revolution, kunna vi i lugn öfverväga frågan och införa ett rättvisare sakernas tillstånd. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om upphäfvande af familjefideikommiss.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Höjer*, *Sundin*, *Enander*, *Andersson* i Bagghöle, *Ericsson* i Vallsta, *Olsson* i See och *Bromée* i Billsta.

Friherre Adelswärd: Herr talman! Den siste ärade talaren påpekade den orättvisa, som skulle ligga däri, att ett barn skulle få större förmåner efter föräldrarne än sina syskon. Jag vill däremot påpeka det förhållandet, att det här, då det är fråga om att tillträda ett fideikommiss, icke förvärfvas någon äganderätt till egendomen. I så fall skulle möjligen hans resonemang vara riktigt, men här gäller det endast att tillträda besittningsrätten, att disponera öfver en egendom, som icke tillhör någon enskild, utan disponeras af vissa släkter såsom sådana. Resonemanget kan vara riktigt, när det är fråga om nya fideikommiss d. v. s. om en fader stiftar ett fideikommiss för ett af sina barn till förfång för de öfriga, men detta förhållande kan numera icke äga rum. De nu bestående fideikommissen stiftades för fem eller sex generationer före de nuvarande innehafvarne, och någon orättvisa kan omöjligen, såsom den förre talaren ville påstå, gent emot den nuvarande generationen ligga i dessa fideikommiss. Och då dessa fideikommiss stiftades, kan man också såsom regel påstå, att icke någon orättvisa begicks. Ty om man vill göra sig besvär att se på tillkomsten af fideikommissstiftelserna, skall man såsom regel finna, att de föräldrar, som stiftade dem, icke hade mera än ett barn, och om de hade flere barn, så stiftade de vanligen flere fideikommiss och fördelade dem lika på sina barn. Deras afsikt var, att de skulle stanna inom slakten och upprätthålla denna. Nu säges visserligen i motionen och jag tror äfven i utskottets betänkande, att släktkänslan och släktbegreppet äro något föråldradt som numera icke har något berättigande, men det torde icke vara så säkert, huruvida ett sådant resonemang är riktigt. Jag tror, att äfven i det moderna samhället har släktkänslan och släktbegreppet en viss betydelse, och jag tror icke, att samhället lider på, att denna känsla finnes till.

Om upphäfvande af familjefideikommiss.
(Forts.)

Slutligen vill jag gent emot den förre talaren framhålla, att denna känsla af upprördhet öfver den orättvisa, som skulle förefinnas genom fideikommissinstitutionen borde väl i första rummet visa sig hos dem, hvilka skulle blifva lidande, d. v. s. hos fideikommissariernas syskon och närmaste släktingar, men någon sådan känsla har jag för min del aldrig hört talas om och jag tror icke, att den förefinnes. För de allra flesta är släktkänslan hufvudsaken, och de inse nog de fördelar de också för sin del hafva där af, att släkten hålles uppe, därigenom att de kunna beredas en bättre uppfostran, och som sagdt tror jag icke, att samhället kan blifva lidande därigenom, att fideikommiss finnas inom vissa släkter, då ju genom denna institution särskildt åt en yngre generation kan beredas en uppfostran, som måhända eljest icke skulle komma dem till del.

Herr Lindhagen: Man kan ju måhända gifva den föregående talaren rätt däri, att det icke i och för sig kan anses ligga någon så stor orättvisa från allmän synpunkt däri, att vissa medlemmar af en familj icke få så stor del af ärfd egendom som andra, ty det finnes nog en hel del andra människor än dessa släktingar till fideikommissarier, som få reda sig så godt de kunna utan att ärfva någon förmögenhet.

Nej, frågan har nog också en annan sida, och jag tror, att den egentliga anledningen, hvarför fideikommissstiftelserna blifvit angripna från den allmänna meningens och statsmakternas sida, är den, att genom dem samhället och lefvande släkten, fideikommissarierna inbegripna, hjälplöst bindas af en död mans vilja, så att egendomarna ej kunna brukas på ett sätt, som motsvarar nyare tidens kraf. Det är därför fransmän och belgare hafva afskaffat fideikommissen, och det är därför, som det öfver allt göres ansträngningar för, att icke de döda ur sina grafvar skola med föråldrade regler binda kommande tider i fullföljandet af deras uppgifter.

För att litet närmare angifva hvilken betydelse detta kan hafva äfven för vårt land, vill jag blott nämna, att jag här om dagen hörde en ledamot af Första Kammaren yttra, att han vore för fideikommissens afskaffande i Skåne, därför att, om fideikommissen där försvunne, man där skulle kunna föda dubbelt så många människor, och är detta förhållandet, ligger det väl något upprörande däri, att de nuvarande fideikommissen skola upprätthållas, blott därför att de hvila på en långt tillbaka affiden mans vilja.

Den första talaren befarade, att, om fideikommissen upphäfdes, skulle den till desamma hörande skogen lätteligen komma att öfvergå till skogssköflare. Häri ligger onekligen en fara. Men det är därför just i utskottets betänkande särskildt framhållet, att innan fideikommissen upphäfdas eller samtidigt därmed, skola vidtagas sådana åtgärder, att skogen å dessa fastigheter icke får användas annat än efter en ordnad hushållning, en sak, hvarom Riksdagen redan år 1903 skref till regeringen med begäran om utredning.

Trots allt hvad häri med uppjudande af stor skicklighet blifvit sagdt till försvar för fideikommissens bibehållande, kan jag för min del icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 14.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse hemställde herr talmannen det kammaren ville besluta att onsdagen den 14 innevarande mars företaga val af ledamöter och suppleanter i det särskilda mars utskott, Riksdagen denna dag beslutat tillsätta.

Denna hemställan bifölls.

§ 15.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse n:o 37, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ändrad lydelse af 42, 44 och 61 §§ i lagen den 28 juni 1895 om aktiebolag samt till lag om ändrad lydelse af 25, 27 och 43 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, dels med förslag till lag om ändrad lydelse af 36, 38, 57, 86, 88 och 114 §§ i lagen den 24 juli 1903 om försäkringsrörelse, dels ock med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen den 18 september 1903 angående solidariska bankbolag samt till lag om ändring i vissa delar af lagen den 18 september 1903 angående bankaktiebolag.

Vidare anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 31, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk, och

n:o 32, angående val af två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk, dels ock till Riksdagens förordnanden:

n:o 33, för två fullmäktige i riksbanken,

n:o 34, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken,

n:o 35, för två fullmäktige i riksgäldskontoret, och

n:o 36, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 16.

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden och memorior:

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till vissa hamnarbeten;

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen af Strömstad—Skee järnväg;

n:o 56, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättande af undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan, dels ock i ämnet väckta motioner; och

n:o 57, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

bevillningsutskottets betänkande n:o 6, i anledning af väckta motioner om dels tullfrihet för omalen majs dels ock förbud mot tillverkning af brännvin af majs och däraf framställda produkter m. m.;

bankoutskottets memorial n:o 5, angående särskild ersättning åt t. f. ombudsmannen vid riksbankens afdelningskontor i Luleå; samt lagutskottets utlåtande n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om förslag till författning angående pantlånerörelse; och

lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion om framläggande af förslag till bestämmelser i syfte att betrygga en ordnad hushållning med skog å viss enskild mark.

§ 17.

Herr I. E. G. Svensson i Skyllberg aflämnade en motion, n:o 139, om ändring i § 6 samt §§ 13 till och med 18 äfvensom §§ 20, 21, 22 och 25 riksdagsordningen m. m.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>A. Johansson</i> i Mossebo	under 5 dagar fr. o. m. den 12 mars;
» <i>H. Wijk</i>	» 3 » » » 12 »
friherre <i>O. B. A. Silfverschiöld</i>	» 4 » » » 12 »
herr <i>A. O. Rune</i>	» 3 » » » 14 »
» <i>O. Emthén</i>	» 2 » » » 13 »
» <i>L. J. Jansson</i> i Djursätra	» 3 » » » 12 »
» <i>K. F. G. Almqvist</i>	» 4 » » » 12 » och
» <i>K. Otto</i>	» 3 » » » 12 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,31 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.